

UNIVERSITEIT GENT

FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

Als onbekenden thuiskomen in een ambigue ruimte.

Hoe privatisering en inrichting van het publieke domein
interneetrisch contact beïnvloeden.

Wetenschappelijk artikel

aantal woorden: 9608

DEBRABANDER LANDER

MASTERPROEF SOCIOLOGIE

PROMOTOR: PROF. DR. B. VAN DE PUTTE

COMMISSARIS: PROF. DR. R. VANDERSTRAETEN

ACADEMIEJAAR 2014 – 2015

DANKWOORD

Deze masterproef is veel meer dan dit artikel dat voor u ligt. Het proces dat eraan vooraf ging heeft een grote waarde omdat het heeft bijgedragen tot een vernieuwde maar vooral rijkere kijk op de wereld om ons heen. Deze kijk is er uiteraard niet gekomen zonder de hulp van velen, deze wens ik hierbij te bedanken.

Het is een masterproef geworden die hinkt op twee verschillende disciplines, sociologie en ruimtelijke planning. De mogelijkheid om deze met elkaar te verbinden in één masterproef dank ik aan het geloof van mijn promotor, Professor Dr. Bart Van de Putte, in het onderwerp dat ik aanbracht. Het krijgen van een dergelijke mogelijkheid om een eigenzinnig onderwerp te mogen onderzoeken is een geweldige opportuniteit, waar ik dankbaar voor ben. Deze mogelijkheid is één aspect, ook de constructieve begeleiding gaf richting, stelde in vraag en ondersteunde waar nodig. Ook Professor Dr. Peter Stevens en Dr. Pieter-Paul Verhaeghe wens ik te bedanken voor hun respectievelijk methodologische en theoretische verrijking van deze masterproef.

Wie in dit dankwoord niet mag ontbreken zijn alle inwoners van de Brugse Poort. Zonder het te beseffen hebben velen van hen meegewerkt aan deze masterproef. In het bijzonder wens ik het middenveld van de Brugse Poort, Thierry Robesyn en Jordi Buys van het buurtwerk Brugse Poort – Malem, Leen Bonte en Ilse Van Wambeek van stad Gent, Hilde Verschaeve van VZW trafiek, Kalifa Diaby van de vaderwerkgroep van de Feniksschool, Bob de Vos van VZW jong, Sara Vansant van het mobiel jeugdwerk en Wiebe Moerman van de Binnenweg te bedanken voor het beantwoorden van mijn vragen over hun wijk en hun praktische bedenkingen bij het voeren van dit onderzoek.

Ook heel wat vrienden hebben met lede oren en tot vervelens toe verhalen moeten aanhoren over mijn masterproef. Jasper en Reinhard bedankt om af en toe met een frisse, niet sociologisch blik, mee te kijken en vooral de humor tussen de ernst te zien. Stefanie als huisgenoot stond je op de eerste rij bij goede en slechte momenten maar, huisgenoten steunen elkaar en dat wordt meestal maar achteraf geapprecieerd. Ook heel wat medestudenten wens ik te bedanken maar in het bijzonder Joke, Seppe en Sophie. Het besef dat er ook naast deze masterproef nog iets bestaat heb ik aan jullie te danken. Sophie bedankt voor het nalezen, maar vooral voor het geloof in mijn kunnen, uw geloof was meestal groter dan het mijne.

Maar bovenal is het hier het uitgelezen moment om mijn ouders te bedanken. De kans om steeds verder te studeren was uniek maar de steun en jullie geloof in mijn kunnen unieker.

Abstract

Contact, from eye contact to conversations, between people from different ethnic groups isn't easy because of the different cultural meanings given to the encounter, these differences could contribute to uncertainty or anxiety. A facilitating factor to overcome these anxieties could be the spatial context in which the interaction is taking place. Two spatial dimensions are important for the process of the interaction, the degree of privatization, by economic processes or by social groups, and on the other hand the design of the space. To investigate these we map the territoriality and design of three different spaces in one, ethnically diverse, socio-demographic context, the Brugse Poort, at Ghent. We weave these spatial analysis with an ethnographic analysis of the different encounters so we can analyse them in their natural surroundings. Concluding we may designate that a partially privatized space has the most potential to generate inter-ethnic contact because of the ambivalent relationship between familiarity and differences. Familiarity could be valuable for the reduction of incidental anxiety because it reduces the unpredictability of the context. The design of a space, set by scale, climate and spatial equipment, can initiate contact. These occasions can change the focus of the interaction from the anxiety to an activity to reduce integral anxiety.

Keywords: inter-ethnic, spatial design, encounter, interaction, privatization, public space

Bij dit wetenschappelijk artikel hoort een kaartenbundel op A3 formaat, als bijlage, die onlosmakelijk met dit artikel verbonden is.

1. INLEIDING

Dat de mens gefascineerd is door onbekende mensen is bekend, maar dat er ook tv programma's aan gewijd worden dat was nieuw. De openbare omroep, Eén, geeft mensen, in hun programma *Iedereen Beroemd* (Eén, 2015), de mogelijkheid om in een geregisseerde setting onbekenden te ontmoeten. We komen nochtans dagelijks, in de publieke ruimte, in contact met anderen zonder daarbij stil te staan en effectief contact te zoeken. Deze diversiteit is eigen aan de publieke ruimte omdat ze door haar publiek karakter open en toegankelijk is voor allen (Hajer & Reijndorp, 2001; Madanipour, 2003; Miller, 2007; Mitchell, 1995; Németh & Schmidt, 2011).

Doch staat deze toegankelijkheid vandaag de dag onder druk. Door de privatisering van ruimte - het proces waarin het beheer en de eigendomsstructuur van publieke ruimtes in handen van private actoren komt te liggen (Kohn, 2004) - wordt deze exclusief toegankelijk en verliest de publieke ruimte zijn inclusief sociaal karakter, waarin het zeer uiteenlopende groepen zou moeten samenbrengen (Low, Taplin, & Scheld, 2005; Mitchell, 1995; Németh & Schmidt, 2011). Publieke ruimte wordt dan niet langer automatisch publiek domein waar *“een uitwisseling tussen verschillende maatschappelijke groepen kan plaatsvinden en ook daadwerkelijk plaatsvindt.”* (Hajer & Reijndorp, 2001, p. 11).

De mate waarin een ruimte geprivatiseerd is, heeft een invloed op de mogelijkheden om anderen in de rijkgeschakeerde sociale wereld, en zeker mensen met een verschillende etnische origine, te ontmoeten (Cupers, 2011). Publieke ruimte kan hierbij gezien worden als een faciliterende factor voor de *intergroup contact theory* (Allport, 1954; Pettigrew, 1998). Een factor die context schept voor de vijf factoren - gelijke status, samenwerken aan een gemeenschappelijk doel ondersteund, door de overheid met de mogelijkheid om een vriendschapsband te smeden - (fig. 1) die Allport en Pettigrew beschrijven.

Pettigrew (1998; Pettigrew & Tropp, 2006) breidt de *intergroup contact theory* uit met een longitudinaal model (fig. 1), waarbij initieel contact maar een eerste stap is naar het reduceren van de vooroordelen ten aanzien van andere etnische groepen. In dit artikel ligt de focus enkel op de eerste stap omdat de vluchtigheid van dit eerste contact gelieerd is aan de vluchtigheid van de sociale contacten die we veelvuldig treffen in de publieke ruimte (Goffman, 1963; L. Lofland, 1998; Soenen, 2006). Toch zien we hier maar een beperkt aantal interetnische interacties. Nabijheid resulteert zonder wederzijdse aandacht namelijk niet in contact (Goffman, 1963).

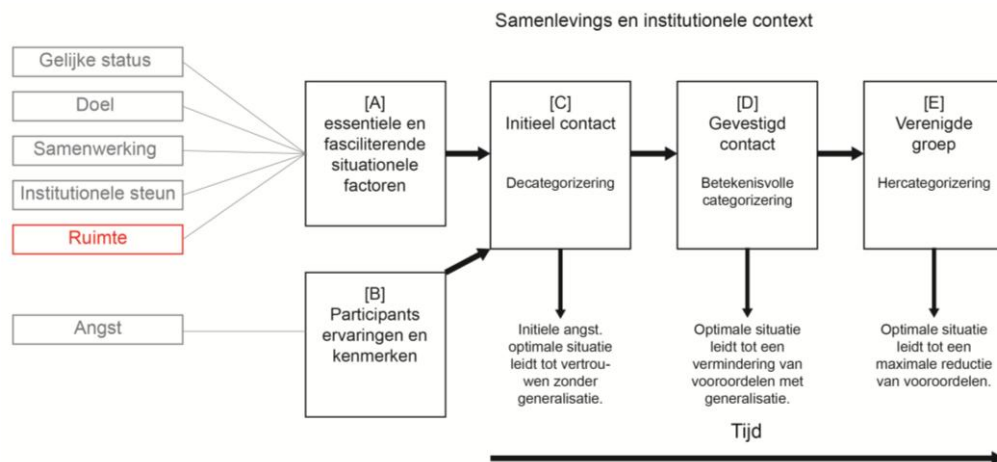


Fig. 1: model naar Pettingrew (1998) aangevuld met Allport (1954) en Dovidio & collega's (2003)

Het aangaan van interetnisch contact wordt afgeremd door angst ten aanzien van de andere groep waardoor geen wederzijdse aandacht ontstaat. Angst omwille van de verschillende referentiekaders die beide groepen hanteren, waardoor men het gedrag van de ander niet adequaat kan inschatten. Hierbij wordt de mate van angst bepaald door de sociale afstand tussen de interactiepartners en wordt het moeilijker om wederzijdse aandacht, met een gemeenschappelijke focus, te initiëren (Arasaratnam, 2012; Gudykunst, 2005; Verkuyten & Martinovic, 2012). Het overwinnen van deze angst wordt mogelijk door aanleidingen, zoals speelelementen, in een ruimte. (Bennet, Yiannakoulis, Williams, & Kitchen, 2012; Burgess, Harrison, & Limb, 1988; Marusic, 2011).

Dit nemen we mee in ons onderzoek wat resulteert in volgende vraagstelling: *“In welke mate beïnvloedt de ruimtelijke context, de privatisering en de ruimtelijke inrichting ervan, de angst die de prevalentie en de kwaliteit van interetnisch contact beperkt?”* Om deze vraag te kunnen beantwoorden, werd de Brugse Poort¹, een wijk in de 19^{de} eeuwse gordel van Gent, als case study genomen. Er werd voor deze buurt gekozen omwille van het uitgesproken diverse karakter van de wijk met zo'n 39,4% etnisch culturele minderheden.

Naast de personen van Belgische origine (58.54%), kan de etnische compositie van deze wijk worden opgedeeld in drie groepen. De oude nieuwe Gentenaars (Turken, 12.55% en Marokkanen, 6.08%), de nieuwe nieuwe Gentenaars (Bulgaren, 4.70% en Slovakken, 2.57%) en mensen van West-Europese origine, zonder de mensen van Belgische origine en mensen met een andere etnische origine, samen 13.85% (Stad Gent, 2014; Verhaeghe, 2013; Verhaeghe, Van der Bracht, & Van de Putte, 2012).

¹ De wijk werd voor dit artikel beperkt tot de Brugse Poort, zonder Malem, omdat deze buurt ruimtelijk gescheiden is van de Brugse Poort en een andere socio-demografische samenstelling heeft (geografische definiëring zie kaartenbundel).

2. THEORETISCH KADER

Om de relatie tussen de ruimtelijke context, de mate van privatisering, de inrichting van de ruimte, en interetnisch contact te bestuderen, zoomen we in op de verschillende dimensies van deze concepten. Een eerste dimensie van privatisering is de eigendomsstructuur, bepaald door de eigenaar en het beheer. Daarnaast beïnvloeden ook economische restricties, aan de hand van functies, en sociale restricties, door gebruikers en sociaal ruimtelijke grenzen, de mate van privatisering. De inrichting van de ruimte kan interetnisch contact beïnvloeden aan de hand van de schaal, het klimaat en het ontwerp ervan. Beide concepten zouden een invloed kunnen hebben op het effect van de sociale afstand tussen twee groepen, en de angst – *integral* of *incidental* - die hiermee verbonden is, op het voorkomen van interetnische contact.

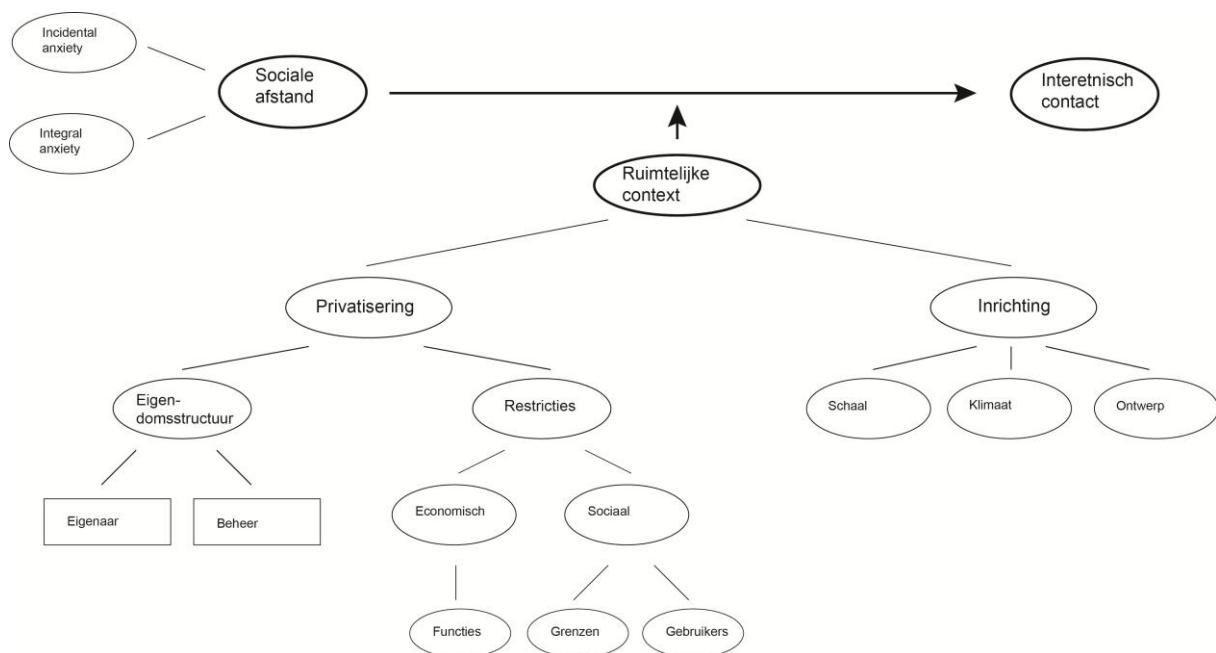


Fig. 2: Conceptueel model

2.1. Privatisering van het publieke domein

De privatisering van de publieke ruimte wordt algemeen aanvaard (Kohn, 2004; Low, 2006), maar welke processen liggen aan de basis van dit proces? Een eerste direct proces is het effectief verkopen van publieke ruimte aan private actoren. Dit is echter een vrij zeldzaam proces, aangezien indirecte mechanismen, zoals commodificatie of het gebruik, meestal aan de basis liggen van privatisering om zo controle op de ruimte te versterken (Low, 2006; Mitchell, 1995). Deze indirecte factoren uiten zich in andere dimensies dan de eigendomsstructuur van de ruimte, die een invloed hebben op privatisering. Daarom stelt Kohn (2004, pp. 9-11) een nieuwe definitie van publieke ruimte, voor waarbij drie elementen belangrijk zijn voor het publieke karakter: *intersubjectiviteit*, de eigendomsstructuur en restricties.

Een ruimte met een lage mate van *intersubjectiviteit* is een ruimte waarin de aanwezigen een gemeenschappelijke focus hebben op een externe activiteit. Deze dimensie wordt hier niet verder besproken omdat de focus op interacties ligt.

Binnen de eigenaarsstructuur - wie al dan niet een ruimte bezit - kunnen drie categorieën, de overheid, de burger en bedrijven, profit of non-profit, worden onderscheiden (Kohn, 2004). Het juridische eigenaarschap is één dimensie van de eigenaarsstructuur, het beheer van de ruimte een tweede die de eigenaarsstructuur beïnvloed (Németh & Schmidt, 2011).

Het laatste concept binnen de definitie van Kohn (2004) betreft de restricties, de economische of sociale grenzen die de ruimte bepalen. Economische grenzen uiten zich in de invloed van functies, zoals een café op een publieke ruimte. Hier is men namelijk verplicht op het terras iets te drinken (Kohn, 2004). De sociale restricties worden bepaald door de territorialiteit - het sociale proces waarbij mensen of groepen sociale relaties beïnvloeden en controle uitoefenen in een bepaalde geografische ruimte – van een ruimte. Deze territorialisering zorgt ervoor dat verschillende groepen een verschillende interpretatie geven aan de sociale mogelijkheid van een ruimte en deze anders gebruiken (Loopmans, Leclercq, & Newton, 2011; Madanipour, 2003; Sack, 1983).

Hierbij ontstaat een gradiënt gevormd, door de sterkte van de restricties gaande van openbaar naar privaat. L. Lofland (1998) verdeelt dit continuüm in drie verschillende ruimtes. Waarbij de private ruimte de ruimte is waar men enkel bekenden, de in-group, ontmoet, de publieke ruimte net die ruimte is waar men enkel vreemden ontmoet en de parochiale ruimte de ruimte is waar men bekende onbekenden ontmoet, mensen met eenzelfde achtergrond die men niet kent (Borret, 2001; L. Lofland, 1998; Soenen, 2006).

De kracht van deze restricties rust op zowel de “omvang” - bepaald door de grootte en de morfologische openheid - en de “dwang” - hoe groter de sociale homogeniteit, hoe hoger de druk om contact te zoeken. Ruimtes met een lage “omvang” en een hoge “dwang” zijn sterk geprivatiseerd (Feld, 1981, 1982; Gehl, 2010; Loopmans et al., 2011; Németh & Schmidt, 2011; Scheerlinck, 2012). Beide concepten staan niet los van elkaar, hoe hoger de “omvang” hoe moeilijker “dwang”, controle, uit te oefenen is door een groep (Kohn, 2004; Mitchell, 1995; Németh & Schmidt, 2011). Dit wordt versterkt door de sociale context. Wanneer er veel inkijk, passage is dan wordt het moeilijker om “dwang” uit te oefenen (Jacobs, 2009; Loopmans et al., 2011). Drie elementen zijn dus belangrijk om de kracht van restricties te bepalen: de morfologie, de sociale samenstelling en de externe sociale controle.

Grenzen – Het uitoefenen van “dwang”, om de ruimte te territorialiseren en zo de machtsverhoudingen tussen groepen uit te drukken, vertaalt zich in ruimtelijke grenzen (Habraken, 1998; Madanipour, 2003). Sociale privatisering ontstaat hierbij omdat deze grenzen een filter zijn voor sommige groepen, waardoor ze interetnisch contact beïnvloeden (Loopmans et al., 2011; Pettigrew, 1998). De territoriale diepte – de plaats tussen publiek en privaat – bepaalt welke groepen met elkaar in contact kunnen komen (Habraken, 1998; Loopmans et al., 2011; Scheerlinck, 2012). Grenzen

filteren deze groepen aan de hand van hun materialiteit, hun visuele structuur en hun doorwaadbaarheid of de mate van contact tussen de twee zones die de *interface* afschermt (Bobic, 2004; Salingaros, 2005; Scheerlinck, 2012).

Hoewel we grenzen op zich kunnen bekijken, komen ze vaak in ensembles of *interfaces* voor. Een interface is een ruimte, die in zijn geheel als grens dient tussen verschillende ruimtes. In deze ambigue ruimte kunnen ontmoetingen plaatsvinden (Bobic, 2004). De territorialiteit van deze *interface* is ambigu aangezien hij tot beide sferen, publiek en privaat, kan behoren of net tot geen enkele (Madanipour, 2003).

De locatie van een door *interfaces* ingesloten ruimte op het continuüm die de diepte is, is een eerste element. Ook de configuratie van deze diepte, lineair of net niet, bepaalt de mate waarin een bepaalde sociale groep wordt afgeschermd, en bijgevolg de mogelijkheid heeft om een collectiviteit te creëren. (Hillier, 2007; Scheerlinck, 2012). Het voorbeeld hieronder geeft drie dezelfde ruimtes weer waarbij, in voorbeeld a er een lange, sterke overgang is tussen publiek en privaat, in b er zich een collectieve, centrale structuur organiseert en tot slot zien we in c dat alle ruimtes een publiek karakter hebben.

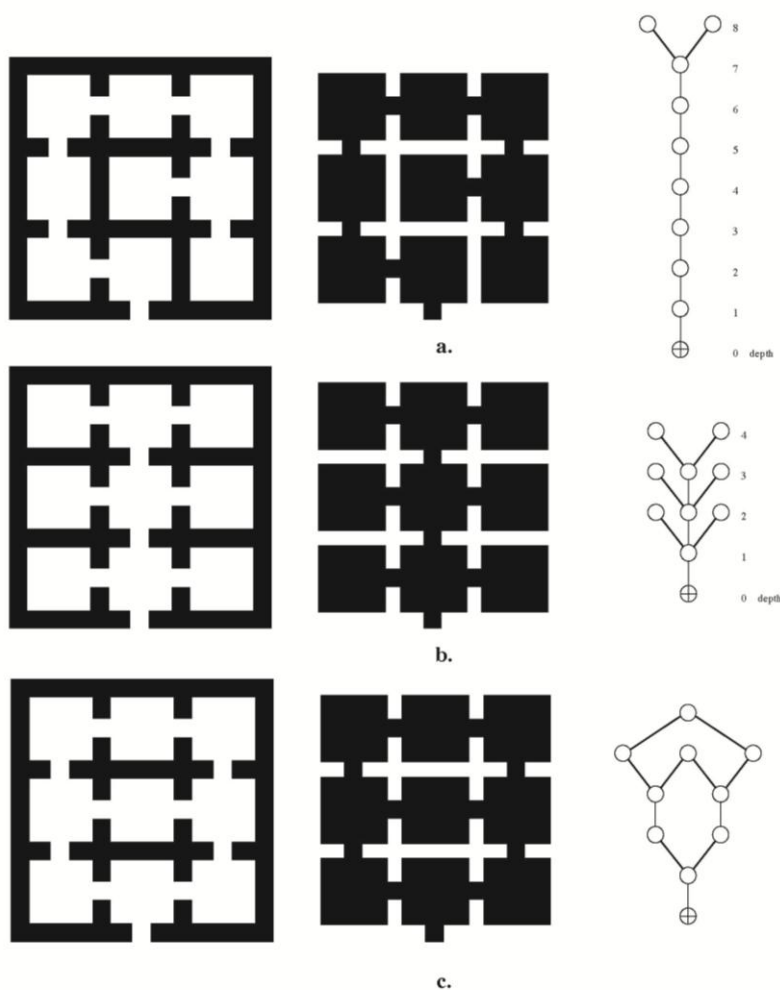


Fig. 3: Configuratie van de diepte - open-gesloten, gesloten-open en Toegangspatroon (Hillier, 2007, p. 21)

2.2. Ruimtelijke inrichting

Naast de mate van privatisering kan ook de inrichting een invloed hebben. Hierbij dienen we rekening te houden met drie elementen: veiligheid, comfort en genot. Ontwerpmatig zitten deze elementen echter verweven in drie ontwerpelementen: het microklimaat, de schaal van de ruimte en het ontwerp van de ruimte (Gehl, 2010; Meyer, de Josselin de Jong, & Hoekstra, 2009; Whyte, 1980)..

Het microklimaat wordt bepaald door regen, wind en zon en heeft een invloed op de verblijfsduur omdat het microklimaat het verblijfscomfort beïnvloedt. Variaties in dit microklimaat zijn belangrijk omdat iedere individu zijn eigen voorkeur heeft. Algemeen wordt aangenomen dat een plekje in de zon, buiten de wind wanneer het niet regent, het beste is (Gehl, 2010; Whyte, 1980). Regen, zon en de wind kunnen we door beschutting en schaal beïnvloeden.

Hoe hoger de wanden, hoe meer schaduw en hoe groter de ruimte, hoe meer wind. Wanneer een ruimte dus een menselijke schaal heeft, draagt dit bij aan een gunstig microklimaat (Alexander, Ishikawa, & Silverstein, 1977; Krier, 1979). De schaal van de ruimte en van snelheid, van fietsers of auto's die voorbijrijden, beïnvloedt eveneens het veiligheidsgevoel, omdat mensen bij een ruimte met menselijke schaal de ruimte kunnen overzien en bevatten, omdat ze is afgestemd op hun zintuigen (Gehl, 2010; Whyte, 1980).

De inrichting van de ruimte kan de aanleiding zijn voor interacties. Zitmogelijkheden kunnen bijvoorbeeld mensen die elkaar niet kennen dicht bij elkaar brengen, met als voorwaarde dat deze zitmogelijkheden in een veilige, omsloten, overzichtelijke en vertrouwde omgeving staan (Meyer et al., 2009; Whyte, 1980). Ook moeten deze zitmogelijkheden, formeel of informeel², comfortabel zijn (Whyte, 1980). Naast deze zitmogelijkheden zijn ook de inrichting van speelpleinen en hondenloopweides van belang om mensen met elkaar in contact te brengen (Bennet et al., 2012; Burgess et al., 1988; Marusic, 2011). Wanneer een dergelijke aanleiding voor contact zorgt, spreken we van triangulatie (Whyte, 1980, p. 94).

Deze ruimtelijke aanleidingen worden niet door alle etnische groepen even intensief gebruikt. Mensen van Turkse of Marokkaanse origine gebruiken de publieke ruimte vaker om te picknicken en om mensen te ontmoeten dan mensen van Nederlandse origine (Gentin, 2011; Peters, Elands, & Buijs, 2010). Mensen afkomstig van de Balkan maken daarentegen meer gebruik van grote natuurgebieden aan de stadsrand en minder van buurtgroen (Jay & Schraml, 2009). Nuanceren is hier nodig aangezien tweede generatie migranten steeds meer het gebruik van de dominante bevolkingsgroep aannemen, acculturatie ligt hier mogelijk aan de basis (Buijs, Elands, & Langers, 2009).

² "primary seating consists of actual furniture with backs and arms. (...) secondary seating options are often needed, places where people can more informally and spontaneously sit to rest or look around." (Gehl, 2010, pp. 141-142)

2.3. Interetnisch contact

Voorwaarden – Naast deze ruimtelijke aanleidingen kunnen ook andere elementen, zoals hulp bieden, appreciatie van gebeurtenissen, in een zelfde activiteit betrokken zijn of ergernissen, een aanleiding zijn voor contact (Goffman, 1963; Müller, 2002; Oosterman, 1993; Soenen, 2006; Whyte, 1980). Deze aanleidingen zijn geen noodzakelijke voorwaarden, in tegenstelling tot de twee voorwaarden die Goffman (1963) aanhaalt: beide interactiepartners dienen in elkaars nabijheid te vertoeven en ze hebben elkaars wederzijdse aandacht waarbij *“they are close enough to be perceived in whatever they are doing, including their experiencing of others, and close enough to be perceived in this sensing of being perceived.”* (Goffman, 1963, p. 17).

L. Lofland (1998) bouwt hierop verder en voegt voor interacties tussen onbekenden in de publieke ruimte vijf principes³ toe. Tolerantie tegenover diversiteit (1), het besef dat de publieke ruimte zonder vooroordelen is en men er niet vanuit gaat dat iedereen hetzelfde gedrag vertoont. Goffman (1963) merkt hierbij op dat wanneer mensen samenkomen⁴, dit onderworpen is aan gemeenschappelijke regels of culturele merktekens (Corijn, 2011). Ze zijn dus niet integraal vrij van vooroordelen. De andere vier principes, coöperatieve beweeglijkheid (2), onbekenden werken samen om de bewegingen in de publieke ruimte zonder ongevallen te laten verlopen, beschaafde onopvallendheid (3), actief toeschouwer en toehoorder willen zijn (4) en ingehouden behulpzaamheid (5) beschrijven geen voorwaarden voor interacties meer, maar zijn mogelijke interactietypes. We nemen deze types hieronder mee.

Types – Het beschrijven van de interactietypes gebeurt aan de hand van de betrokkenheidsgradiënt. Bij het eerste type, niet-gefocuste interacties, is er weinig tot geen betrokkenheid tussen de interactiepartners. Hierbij interpreteren we signalen zoals het voorkomen, gedrag of non-verbale communicatie. Deze kunnen iets vertellen over wie we zijn, omdat ze verbonden zijn aan culturele conventies waardoor ze herkenbaar zijn voor anderen. We zijn dus nooit onszelf maar passen ons gedrag aan, aan deze conventies en laten onze identiteit erdoor bepalen, waardoor we in de publieke ruimte een performance opvoeren (Goffman, 1963; Müller, 2002).

Dit kijken kan ook een reactie teweeg brengen. Dit zien we terug in *civil inattention* of beschaafde onopvallendheid (3). Een manier van kijken naar de andere waarbij te kennen gegeven wordt dat men de andere gezien heeft, maar waarbij men de blik snel afwendt om de andere niet in verlegenheid te brengen. De duur, van het kijken, is een cultureel gegeven (Goffman, 1963). Wanneer bewust langer gekeken wordt, proberen mensen de ongeschreven regels van beschaafde onopvallendheid te omzeilen. Ze kunnen dit doen door naar de activiteiten in de stad te kijken vanuit een veilige plek,

³ De nederlandse termen ontleen ik aan E. Corijn (2011).

⁴ Samenkomen of *gathering*: *“any set of two or more individuals whose members include at least one who is at the moment in one another’s immediate presence”* (Goffman, 1963, p. 18).

waarbij ze de stad als een theater beschouwen (L. Lofland, 1998; Soenen, 2006). Wanneer mensen langer in elkaars nabijheid vertoeven, kan een spel van langer kijken en weggijken, beleefde onoplettendheid, ontstaan als tweede manier om de duur van het kijken te verlengen (Müller, 2002).

Kijken versterkt de ambivalentie⁵ van de stad (Soenen, 2006). Men kan namelijk kijken en contact leggen maar dit op een even eenvoudige manier vermijden (Müller, 2002; Soenen, 2006). Kijken leent zich hier toe omdat de afstand waarbinnen dit mogelijk is - tussen 5 en 70 meter, zodat mensen elkaar kunnen herkennen (Gehl, 2010) – een veilige afstand is. Toch kan dit type contact de vooroordelen tegenover ander etnische groepen verminderen, hoewel er niet aan alle voorwaarden van de *intergroup contact theory* voldaan is (Bornstein, 1989; Moreland & Zajonc, 1982).

Terloopse contacten (5), zoals begroeten, coöperatieve bewegelijkheid of hulprelaties, worden vaak bepaald door triangulatie en dienen naast deze externe stimuli, in een eerste fase, vertrouwen op te bouwen. Dit omdat de afstand tussen de interactiepartners in dit derde type contact kleiner – tussen 1.2 en 2 meter- is en de betrokkenheid groter (Gehl, 2010; Goffman, 1963; Müller, 2002; Oosterman, 1993; Soenen, 2006; Whyte, 1980).

Een vierde interactietype, waarbij de wederzijdse betrokkenheid het hoogst is, zijn interacties met een gemeenschappelijke focus, zoals een gesprek (Müller, 2002). Het aangaan van dit type interactie kan eveneens via triangulatie, maar hierbij is het belangrijk om een hoge mate van vertrouwen op te bouwen. De context waarin dit gebeurt is belangrijk omdat door de intiemere interactie en de kleinere afstand – 0.5 tot 3.7 meter – beide partners zich veilig moeten voelen, een gevoel van “thuisvoelen buitenshuis” (Gehl, 2010; L. Lofland, 1973). Een tweede moeilijkheid schuilt in het behouden van de gemeenschappelijke focus. Twee aanleidingen, buiten de externe stimuli, kunnen hiervoor zorgen (Goffman, 1963; Müller, 2002). Zo kan men geïnteresseerd zijn in de ander of wil men van de anonimiteit van de interactie gebruik maken om zijn hart te luchten (Müller, 2002).

Interetnisch – Deze gemeenschappelijke focus kan echter ook verloren gaan omdat beide partners elkaar niet begrijpen. Door een verschillende etnische-culturele achtergrond interpreteren ze elkaars gedrag anders waardoor het gedrag van de interactiepartner moeilijk in te schatten is (Arasaratnam, 2011, 2012; Gudykunst, 2005; Gudykunst & Nishida, 2001). Deze barrière, afhankelijk van de afstand tussen de groepen, kan leiden tot onzekerheid, angst of zelfs een culturele shock (Flanja, 2009; Müller, 2002; Samochowiec & Florack, 2010).

In de *Anxiety/uncertainty management theory* gaat Gudykunst (2005) dieper in op deze angst/onzekerheid. Men kan deze onzekerheid zowel negatief als positief ervaren, ze kan beangstigend zijn, maar kan evenzeer de nieuwsgierigheid aanwakkeren. Er zijn dus twee reacties mogelijk, afhankelijk van de ervaring. Men kan de interactie vermijden of net om meer informatie

⁵ Ambivalentie doelt op het feit dat twee tegenovergestelde waarde tegelijkertijd aanwezig kunnen zijn in eenzelfde situatie. Hierbij ontstaat de mogelijkheid om te ontmoeten maar tegelijk om te vermijden. (Soenen, 2006, pp. 63-64)

vragen om de interactie beter te kunnen inschatten (Gudykunst, 2005; Samochowiec & Florack, 2010; Van Der Zee, Van Oudenhoven, & De Grijns, 2004).

Gudykunst (2005) beschrijft twee mogelijkheden waardoor de angst kan ontstaan. *Integral anxiety* is allesomvattende angst waarbij de angst voortkomt uit de interactie op zich en het niet kunnen inschatten van de andere door de interculturele afstand. Een tweede vorm is *incidental anxiety*, externe angst, deze ontstaat door elementen die buiten de interactie staan, eraan vooraf gingen of stereotypen (Bodenhausen, Mussweiler, Gabriel, & Moreno, 2001; Gudykunst, 2005; Samochowiec & Florack, 2010)

Deze angst is mogelijk het resultaat van de afstand tussen de sociale groepen, een ensemble van individuen die zich als groep identificeren, en daarbij al dan niet een emotioneel gevoel 'van behoren tot' delen (Tajfel & Turner, 1979; Verkuyten & Martinovic, 2012). De grenzen die hierdoor ontstaan, zorgen voor grenzen die de verschillende etnische groepen scheiden op basis van socio-culturele verschillen (Alba, 2005). Deze dynamische grenzen veranderen in tijd en ruimte. Daarom zoomen we in op de grenzen tussen de verschillende groepen in België.

Specifieke literatuur, die de verschillende groepen vergelijkt, lijkt in België te ontbreken, daarom grijpen we terug naar Nederlandse literatuur. Hierbij zien we dat er een negatieve relatie bestaat tussen de diversiteit van de wijk en de mate en intensiteit van het contact met mensen, burens, in de wijk (Gijssberts, Van Der Meer, & Dagevos, 2012; Heringa, Bolt, Dijst, & Kempen, 2014; Lancee & Dronkers, 2011; Vervoort, Flap, & Dagevos, 2010). Hoewel mensen met een verschillende etnische achtergrond dus naast elkaar wonen resulteert, dit niet noodzakelijk in contact.

Kijken we groepsspecifiek, dan zijn er twee stromingen in de literatuur. Sommige auteurs vinden een lagere contact prevalentie tussen de etnische culturele minderheden en mensen van Nederlandse origine (Havekes, Coenders, & van der Lippe, 2013; Huijts, Kraaykamp, & Scheepers, 2014; Lancee & Dronkers, 2011). In tegenstelling tot andere academici die meer contact zien tussen mensen van Nederlandse origine en mensen van Antilliaanse en Surinaamse Origine, dit in contrast met het contact met mensen van Turkse of Marokkaanse origine. Tussen de verschillende etnisch culturele minderheden onderling zien we geen verschil. Acculturatie is hiervoor een mogelijke verklaring (Heringa et al., 2014; Vervoort et al., 2010). In een Belgische context zouden we kunnen verwachten, uitgaande van de tweede stroming, dat er het meeste contact bestaat tussen de mensen van Belgische origine en mensen van Turkse of Marokkaanse origine en minder met mensen van Bulgaarse of Slovaakse origine.

2.4. Optimale ruimtelijke situatie?

Kijkende naar de relatie tussen privatisering en interetnisch contact, dan treffen we in de literatuur twee stromingen aan. Een eerste stelt dat wanneer een publiek domein zijn openbaar karakter bewaart, om zoveel mogelijk verschillende betekeniskaders toe te laten, er meer kans is op

interetnisch contact, dit al dan niet in bestaande publieke ruimtes of in ongedefinieerde tussenruimtes. Door de grote verscheidenheid vermindert de “dwang” van een bepaalde groep en vergroten de mogelijkheden om interetnische contacten te leggen (Corijn, 2011; Cupers, 2011; Solá-Morales, 1992). Een tweede stroming stelt dat enige mate van privatisering zorgt voor een mate van vertrouwddheid, controle, waardoor de angst, *incidental anxiety*, vermindert en zo interetnisch contacten bevordert (Loopmans, 2002; Madanipour, 2003; Müller, 2002; Oosterman, 1993). We mogen hierbij niet vergeten dat ook de mate waarin er in een ruimte aanleidingen, zoals speeltoestellen, aanwezig zijn dit interetnisch contact zouden kunnen beïnvloeden.

Welke van deze twee stromingen de werkelijkheid het best benadert en welke ruimtelijke inrichtingsfactoren aan de basis liggen voor interetnisch contact vormen de kern van dit artikel. Het exploratief karakter van deze insteek is essentieel en weerspiegelt zich in de methodiek die bestaat uit een kwalitatieve ruimtelijke analyse en observaties om de werkelijkheid van binnenuit te exploreren.

3. METHODIEK

Er werd gekozen om onderzoek te voeren naar de Brugse Poort, een diverse wijk in de 19^{de} eeuwse gordel van Gent. De Brugse Poort is dan ook een armere wijk in Gent met slechtere huisvesting en een grote etnische diversiteit. Ruimtelijk te herkennen aan zijn sterke grenzen, door mechanische circulatie, wat leidt tot fysieke grenzen, en een kanaal, die de wijk omsluiten. Langsheen de rode loper, een fiets- en wandelas in de Brugse Poort, liggen namelijk drie publieke ruimtes met elk een eigen karakter, ontwikkeld binnen één stadsvernieuwingproject en binnen eenzelfde socio-demografische context⁶.

De methodes die we gebruikten om deze drie sites en de interacties die er plaatsvonden te analyseren, waren een kwalitatieve territoriale diepteanalyse, een ontwerpmatige analyse en observaties, om de interacties in hun context te analyseren.

Ruimtelijke methodiek – Het beschrijven van de mate van privatisering gebeurde aan de hand van een kwalitatieve territoriale diepteanalyse omdat alle facetten en nuances van het privatiseringsproces hierbij geanalyseerd werden met oog voor de mechanismen die deze territoriale diepte bepalen. Hierbij werd enerzijds gekeken naar de eigendoms - en beheersstructuur om vervolgens in te gaan op de restricties (Kohn, 2004; Low, 2006).

Deze restricties werden geanalyseerd aan de hand van de economische barrières, zoals functie. Anderzijds werden de sociale restricties gemeten aan de hand van “omvang”, de morfologische dimensie, en “dwang” bepaald door gebruikers en sociale context. Deze werden cartografisch

⁶ De socio-economisch context werd beschreven in bijlage 3.

gesynthetiseerd (Habraken, 1998; Hausleitner, 2012; Hillier, 2007; Scheerlinck, 2012) en gedetailleerd in profielen van de verschillende *interfaces*. Met oog voor de materialiteit, visuele structuur, doorwaadbaarheid en configuratie van de sequensen van de *interfaces* (Bobic, 2004; Salingaros, 2005; Scheerlinck, 2012). Deze analyse betreft een reductie van de werkelijkheid van een drie dimensionale context naar een twee dimensionale analyse waar de ruimtelijke complexiteit opgesplitst wordt in grondplannen en snedes die samen de complexiteit weerspiegelen.

Een ruimte is uiteraard meer dan privatiseringen en sociaal ruimtelijke grenzen. Om verdere nuances binnen de ruimte, die zouden kunnen aanzetten tot interactie te analyseren, werd ook de verschillende aspecten van de inrichting van het publieke domein cartografisch uitgelicht en geanalyseerd aan de hand van het gebruik, schaal zowel morfologisch als snelheid, de bezonning en de zitelementen (Gehl, 2010; Gehl & Svarre, 2013; Whyte, 1980).

Etnografische methodiek – Het bestuderen van interacties tussen mensen gebeurde aan de hand van observaties, om interacties te beschrijven in hun ruimtelijke context zonder ze te beïnvloeden en hun integrale proces, van hun aanleiding over de effectieve interactie tot het afscheid nemen, te kunnen waarnemen. In de drie sites analyseerden we aan de hand van systematische beschrijvingen van de duur, het type interactie, de aanleiding, de etniciteit van de interactiepartners en de locatie van de interacties (Mortelmans, 2013; Soenen, 2002).

De observaties werden uitgevoerd in de rol van participant. Hierbij participeerde de onderzoeker in de ruimte zonder daarbij de participanten te informeren over het doel van zijn aanwezigheid om de participanten niet te beïnvloeden. De privacy van de participanten verdiende hierbij de nodige aandacht. Hun gedrag is in wezen publiek doordat het in een publiek setting gebeurde, maar toch dient hun anonimiteit te worden gewaarborgd, zeker wanneer ook informele gesprekken plaatsvonden en mensen informatie, gebeurtenissen deelden met de onderzoeker. Toch werd er gekozen om de participanten, waarmee er een informele band ontstond, te misleiden over het effectieve doel van de onderzoeker. De onderzoeker deed zich voor als bewoner omdat deze cover enerzijds geloofwaardig is en ze aansluit bij de andere gebruikers (J. Lofland, Lofland, Snow, & Anderson, 2006; Mortelmans, 2013).

Om de brede context te begrijpen vonden informele gesprekken plaats met het middenveld, dat aanwezig is op de verschillende sites. Deze gesprekken handelden over de werking van de verschillende organisaties die op de sites aanwezig waren, hoe het middenveld de sites ervoer, over het stadsvernieuwingproject waar alle drie de sites deel van uitmaakten en hoe de verhoudingen tussen de verschillende groepen in de buurt waren. Deze informatie werd meegenomen tijdens de observaties om het gedrag van de participanten en het gebruik van de ruimte beter te begrijpen. Deze geïnterviewden waren op de hoogte van het doel van de onderzoeker maar er werd afgesproken zijn anonimiteit te bewaren (J. Lofland et al., 2006).

Het toetreden of uittreden tot de sites leverde weinig moeilijkheden op aangezien alle settings publiek zijn. De enige barrière die er tussen de respondenten en de onderzoeker was, was van culturele aard

(J. Lofland et al., 2006) en resulteerde in verschillende vooringenomenheden die onze waarnemingen kleuren. Om het subjectieve karakter van deze waarnemingen te verminderen, werden een aantal maatregelen genomen. Zo werd voor elke observatie een inhoudelijke focus vastgelegd aan de hand van spradleys observatiematrix, eventueel aangevuld met een specifieke manier van observeren, visueel, timing, gevoel (Mortelmans, 2013). Deze focus werd steeds vernauwd, gaand van beschrijvend naar selectief (Bijlage 3: steekproefmatrix). Het boek van Morris (2002) werd gebruikt om lichaamstaal en gedrag beter te begrijpen en zo het gedrag van de participanten beter te begrijpen.

De observatie van de etnische achtergrond is moeilijker te systematiseren omdat deze vertrekt vanuit het referentiekader van de onderzoeker. Hij bepaalde aan de hand van de visuele kenmerken zoals kledij, de taal en het gedrag de etnische origine van de respondent. Omdat dit onmogelijk was om te doen op origine, omdat sommige groepen gelijkenissen vertonen, werd ervoor gekozen om te werken met groepen, mensen van Belgische origine, oude nieuwe migranten van Turkse origine en Marokkaanse origine en nieuwe nieuwe migranten van Slovaakse en Bulgaarse origine. De keuze voor deze opdeling is gemaakt omwille van de gemeenschappelijk kenmerken als door een analyse van de migratiegolf, en dus de duur dat men in België was, wat een invloed zou kunnen hebben op het interactiepatroon (Heringa et al., 2014; Verhaeghe, 2013; Vervoort et al., 2010).

De observaties gebeurden in drie rondes (Bijlage 3: steekproefmatrix) waarbinnen na iedere observatiedag aan de hand van de genomen notities een *thick description* werd geschreven (J. Lofland et al., 2006). Er werden in totaal 808 interacties geobserveerd waarvan 377 tijdens de eerste ronde, 140 tijdens de tweede rondes en 291 tijdens de derde ronde. De verschillende rondes werden steeds cyclisch geanalyseerd aan de hand van de *grounded theory* om via een substantief codeerproces, dat steeds rekening hield met de tweedeling tussen de ruimtelijke analyse en de interacties, tot een coderingsstructuur te komen - zie bijlage 4 - codeboom (Charmaz, 2011; Holton, 2007; J. Lofland et al., 2006; Mortelmans, 2013). De hiërarchie kwam enerzijds voort uit de data maar kwam sterk overeen met de theoretische structuur. De empirische nuance bevond zich in het aantal subcategorieën.

De verschillende categorieën die hierbij inductief naar boven kwamen, werden gereduceerd door de grootte van de categorieën en een theoretische reflectie. Vervolgens werd dit gebruikt om de kwalitatieve data geografisch te kwantificeren (bijlage 5 - codeboek). Dit resulteerde in cartografisch materiaal met de geobserveerde interacties (Gehl & Svarre, 2013; Parker & Asencio, 2009). Deze data werd vervolgens cartografisch uitgezet per type, aanleiding, duur, intra- inter etniciteit en interetnische karakter van de interactie.

Relatie tussen ruimtelijke en etnografische methodiek – De context van de observaties mogen we niet uit het zicht verliezen (Angrosino & Rosenberg, 2011). Deze werd binnen de ruimtelijke analyse in detail geanalyseerd en tijdens de eerste ronde observaties aangevuld met beschrijvende analyses. Hierdoor ontstond tijdens de eerste ronde een wisselwerking tussen beide methoden, om tot een scherper inzicht te komen in de werking en verschillen tussen de sites. Na de eerste observatieronde

werd de ruimtelijke analyse gefinaliseerd waardoor in de tweede en derde ronde de focus volledig kwam te liggen op de interacties.

4. RESULTATEN

De rode loper in de Brugse Poort vormde de case voor dit artikel (kaartbundel - kaart 1-3). Aan deze lineaire ruimtelijke structuur, ontwikkelt voor zwakke weggebruikers, lagen drie publieke ruimtes met een eigen karakter maar binnen eenzelfde socio-demografische context (bijlage 2).

4.1. Ruimtelijke analyse

Privatisering – Deze drie ruimtes zijn allen eigendom van de Stad Gent dat eveneens instaat voor het beheer ervan. Ze hadden dus eenzelfde publiek juridisch karakter met verschillende restricties, waarbij men privatiseerde om naar controle te zoeken (Kaartbundel – kaart 6-11,24-29,42-47). Deze restricties uitte zich op economisch en sociaal vlak.

Wanneer we de economische restricties, bepaald door de functies, bij de verschillende sites vergeleken, troffen we in het Pierkespark voornamelijk verblijfsfuncties aan, rond het Acaciapark bevond zich een school en tot slot werd het Fonteineplein gedomineerd door winkels, een apotheek en een café. In het Pierkespark zagen we twee functionele clusters. Aan de oostzijde van het park een cluster met VZW Trafiek, De vieze gasten en Safi Safi waarbij de restricties bepaald werden door een consumptie barrière en de openingsuren. Aan de westzijde lag de kringloopwinkel met een tijds- en consumptie restrictie.

Het Acaciapark had een geringe relatie met een school, die aan één van de toegangen gelegen was. De restricties van deze functie situeerden zich in openingsuren en in de toegelaten groep. Op het Fonteineplein troffen we voornamelijk winkels aan. De restricties die hierbij hoorden zijn tijds- en consumptierestricties, maar geen beperkingen qua doelgroep, met uitzondering van het café dat mensen van Belgische origine aantrok.

De sociale restricties werden geanalyseerd aan de hand van de morfologie, de visuele structuur, de externe controle en de gebruikers. Zo hadden het Acaciapark en het Fonteineplein een duidelijke rechtlijnige morfologie, waardoor de visuele diepte gelijk is aan de publieke ruimte en deze sites in één oogopslag te overschouwen waren. Het Pierkespark daarentegen had een gefragmenteerde wand en dus een versnipperde morfologie, waardoor deze ruimtes visueel versnipperd waren. Kleinere ruimtes met een besloten karakter waren een gevolg. Zowel het poortgebouw dat de ruimte afsloot, de bomen die door hun stammen de visuele openheid filteren en de beperkte afmetingen versterken dit karakter.

Deze morfologie had gevolgen voor de sociale controle door het contact tussen mensen in het park en deze die eraan woonden al dan niet te beperken. In het Pierkespark zagen we dat enkel aan de

zuidzijde een aantal huizen uitkeken, over de straat, op het park. In het Acaciapark daarentegen stond een bouwblok aan de kopse zijde in het park met voordeuren die erop uitgaven, keek een wand in het park over de rode loper heen en gaven een aantal achterdeuren uit op het park. Het Fonteineplein tot slot was omgeven door woningen die rechtstreeks contact hadden met het park. Deze verschillen zorgden voor een verschillende mate van permanente “ogen op het park” (Jacobs, 2009). Het pierkespark scoorde hier het laagst in tegenstelling tot het fonteineplein. Het acaciapark bevond zich tussenin. Toch was het belangrijk om een kanttekening te maken de positie van de rode loper en de hieraan verbonden voorbij fietsende of wandelende mensen verhoogden in het Pierkespark en Fonteineplein namelijk de sociale controle.

De gebruikers van de sites verschilden. Zo troffen we in het park gedeelte van het Pierkespark voornamelijk oude nieuwe Gentenaars en nieuwe nieuwe Gentenaars aan (Verhaeghe et al., 2012), dit in tegenstelling tot het terrasgedeelte waar men voornamelijk mensen van Belgische origine, een groepje jongeren en een kleiner aandeel oude nieuwe Gentenaars aantreft. In het Acaciapark troffen we voornamelijk gezinnen van oude nieuwe Gentenaars en specifiek voor het kopse bouwblok nieuwe nieuwe Gentenaars aan. Op het Fonteineplein zien we voornamelijk mensen van Belgische origine en oude nieuwe Gentenaars. Het was normaal dat de groep nieuwe nieuwe Gentenaars kleiner is aangezien deze groep ook een kleiner onderdeel van de populatie in de Brugse Poort uitmaakte. De laatste groep die we theoretische analyseerden, anderen waartoe mensen van Afrikaanse origine behoorden bleek een groep te zijn die maar zelden voorkwam. Mensen van West-Europese origine werden meestal toegevoegd aan de groep, mensen van Belgische Origine, omdat de gelijkenissen hier groot waren.

We zagen dat het effectieve gebruik en de vooropgestelde doelgroepen van de sites overeenstemmen met de werkelijkheid, dit zeker wat betreft de vooropgestelde leeftijd. De sociale afstand tussen de groepen werd enerzijds bepaald door de maatschappelijke verhoudingen, maar zagen we terug in de etnische verhoudingen in de drie sites. Zo had elke groep zijn ruimte en zagen we grotere ruimtes waar meerdere groepen naast elkaar gebruik van maken.

Interfaces – *Interfaces*, als ensembles van grenzen, detailleren de territorialiteit van de sites. Elementen zoals hekwerk, verhardingsmateriaal, paaltjes. kunnen een invloed hebben op de sociale restricties (kaartenbundel – kaarten 12,30,48). In het Pierkespark bijvoorbeeld, werd de morfologisch visuele grens van het poortgebouw versterkt door het hekwerk aan de ingang van het park en werd het in drie delen verdeeld door de verschillende verhardingsmaterialen, namelijk de rode loper, het parkgedeelte en het terras en scheiden groenvolumes het park van de straat.

De *interfaces* van het Acaciapark scheiden het park van de straat met zijn mechanische verkeer. Dit gebeurde op een subtiel manier aan de hand van andere verhardingsmaterialen en paaltjes, maar de *interfaces* filteren toch subtiel de toegangen. De grenzen van het Fonteineplein gingen meer op in de mechanische circulatie rondom het plein omdat de contactzone in vergelijking met het Acaciapark veel groter was. Doch wordt het plein afgeschermd door middel van paaltjes, bomen, een hoogteverschil

en zitelementen waardoor er een interieur plein ontstaat. De *interface* tussen het interieure plein en de straat, met zijn mechanisch verkeer, was hier een ruimte op zich.

De drie sites hadden een verschillende mate van privatisering. Het Pierkespark was het meest geprivatiseerd door sterk aanwezige functies, een gefragmenteerde morfologische structuur waardoor vele kleine afgeschermdes ruimtes ontstonden, een matige vluchtige sociale controle en restrictieve grenzen, zoals een poortgebouw, die de toegangen vernauwden. Het Acaciapark werd niet beïnvloed door de school en had een omkaderende morfologie met een beperkt aantal sociale bewegingen. De grenzen rond het park zijn subtiel maar filterden de toegangen en scheiden zo het park van het verkeer, en andere externe elementen, zodat het veiligheidsgevoel veranderde. Tot slot was het Fonteineplein het minst geprivatiseerd. De functies bevonden zich in de wand en oefenden bijgevolg geen invloed uit op het interieure plein. De circulatie tot deze functie gebeurde om het interieure plein heen maar door de subtiële aard van de grenzen rondom het interieure plein bleef de visuele connectie steeds aanwezig. We zouden dus kunnen stellen dat het Pierkespark een parochiale ruimte is, het Fonteineplein een publieke ruimte en het Acaciapark zich tussenin bevindt (L. Lofland, 1998).

Ruimtelijke inrichting – Naast de privatisering van de sites was de ruimtelijke inrichting van belang. Hierbij kwamen er drie elementen - de bezonning en beschutting, de schaal en de inrichting van de ruimte – naar voor (Kaartenbundel – kaarten 13-16,31-34,49-52).

Het Pierkespark was door zijn gefragmenteerde morfologische structuur een ruimte met veel verschillende kleinere ruimtes, waardoor bezonning en beschutting steeds opgezocht konden worden. Deze kleinere ruimtes zorgden voor de menselijke schaal van de ruimte, dit zowel in de hoogte, 3-4 bouwlagen, als in de grootte met dimensies kleiner dan 70 meter, waardoor mensen steeds herkenbaar waren. De snelheidsschaal toonde een conflict tussen de verblijfsnelheid- van het park en het terras- en de snelheid van de rode loper. Het park en het terras werden hierdoor van elkaar gescheiden, waardoor de privatiseringsstructuur, die door de materiële *interface* was ontstaan, versterkt wordt. De inrichting beperkte zich tot een aantal formele en informele zitelementen, die verspreid lagen in de ruimte en geen specifieke doelgroep beoogden.

Het Acaciapark was een rechthoekige ruimte, waardoor beschutting gecreëerd werd door de bomen maar waar de wind een grote invloed had op het verblijfskarakter. Wanneer het namelijk wat waaide werd het snel minder aangenaam om hier te verblijven. De schaal bleef menselijk door de gebouwen met eenzelfde hoogte, aangevuld met de bomen die een groter (51-108m) park schaal gaven en opdeelden in verschillende ruimtes. De inrichting van de ruimte met een sportveldje, speeltoestellen, picknickbanken en vele zitbanken had duidelijk ouders met kinderen tussen 2 en 15 jaar in gedachten.

Op het Fonteineplein gaven de bomen beschutting en de interieure ruimte, met een afmeting van 30-60 meter, schaal. De snelheidsschaal was door de mechanische circulatie rondom minder op schaal van het verblijven. De inrichting zet maar deels in op verblijf, door beperkte informele en formele zitelementen, en één meervoudig speeltoestel. De duur van het verblijf werd echter beperkt door de invloed van de mechanische circulatie. Dit tijdelijk gebruik uitte zich in een lagere gebruikersintensiteit

wanneer we vergelijken met het acaciapark. De gebruikers waren eveneens anders, meer voorbijgangers en wat ouders met kinderen tussen 6 en 12 jaar.

4.2. Interetnisch contact

Interacties – Op de verschillende sites zagen we andere interactietypes. In het Pierkespark werden meer gesprekken gevoerd dan in het Acaciapark waar vluchtige interacties, zoals oogcontact, belangrijker waren. Het Fonteineplein bevond zich tussenin met ongeveer evenveel gesprekken en oogcontact. De overige interactietypes kwamen evenwichtig voor op alle sites. Als aanleiding was “voorbij wandelen” op alle sites even belangrijk. Buiten deze constante zagen we in het Pierkespark vooral “ontmoetingen van bekenden” en “kinderen” als aanleiding. Een uitzondering hierop was de zone voor de school waar, enkel op de uren wanneer ouders hun kinderen komen afzetten er korte gesprekken tussen bekenden ontstaan. Op het Fonteineplein namen we quasi hetzelfde patroon waar maar de duur van de interacties was korter dan in het Pierkespark en mensen die met hun hond gingen wandelen waren belangrijker (tabel 1). In het Acaciapark daarentegen waren “bekenden” als aanleiding minder belangrijk maar “kinderen” wat belangrijker.

De types, aanleidingen en de duur van de interacties zouden een relatie met de inrichting kunnen hebben. De speelterreinen in het Acaciapark zorgden mogelijks voor meer interacties waarbij kinderen aan de basis liggen, net zoals in het Pierkespark, waar er beduidend meer gesprekken voorkwamen waarschijnlijk omdat er meer verblijfsfuncties waren. Ook de mate van privatisering speelde misschien een rol. De hogere mate van privatisering in het Pierkespark verklaarde misschien de hogere mate van bekenden en de lange gesprekken, in tegenstelling tot het Fonteineplein, met zijn lagere mate van privatisering, waar er een grote verscheidenheid aan mensen, aanleidingen en interacties was.

De etnische component van de interacties verschilde eveneens tussen de sites. Hierbij sprong het Acaciapark eruit met een hogere mate van interetnische contacten, zowel tussen de mensen van Belgische origine, oude nieuwe Gentenaars en nieuwe nieuwe Gentenaars. Een duidelijk verschil met het Pierkespark, waar vooral mensen van Belgische origine elkaar ontmoetten. Het Fonteineplein bevond zich tussenin. Bij een hoge mate van privatisering zagen we een laag aantal interetnisch contacten, bij een lage mate van privatisering een matig aantal interetnisch contact en bij een vorm van privatisering tussen beiden, een hogere mate van interetnisch contact. Wanneer er dus een matige vorm van controle was, en dus geen te dominante sociale groep, resulteerde dit in een positief effect op de prevalentie van interetnisch contact. Groepsspecifiek zagen we dat oude nieuwe Gentenaars meer contact leggen met mensen van Belgische origine dan met nieuwe nieuwe Gentenaars. De acculturatie these valt dus deels te bevestigen.

Type								
	Pierkespark		Acaciapark		Fonteineplein		Totaal	
	(%)		(%)		(%)		(%)	
Andere	1	0.4	1	0.3	2	0.5	4	0.5
Oogcontact	92	35.0	160	54.8	110	44.8	362	44.8
Begroeten	25	9.5	26	8.9	38	11.0	89	11.0
Gesprek	142	54.0	95	32.5	93	40.8	330	40.8
Vermijden	3	1.1	10	3.4	10	2.8	23	2.8
totaal	263	100	292	100	253	100	808	100
Aanleiding								
	Pierkespark		Acaciapark		Fonteineplein		Totaal	
	(%)		(%)		(%)		(%)	
Andere	90	34.2	86	29.5	78	30.0	254	31.4
Bekenden	74	28.1	63	21.6	74	29.2	210	26.0
Ergernis	15	5.7	8	2.7	8	3.2	29	3.6
Honden	9	3.4	20	6.8	27	10.7	56	6.9
Kinderen	34	12.9	54	18.5	25	9.9	113	14.0
Veiligheid	5	1.9	6	2.1	3	1.2	14	1.7
Passeren	39	14.8	55	18.8	38	15.0	132	16.3
totaal	263	100	292	100	253	100	808	100
Duur								
	Pierkespark		Acaciapark		Fonteineplein		Totaal	
	(%)		(%)		(%)		(%)	
Kort < 4 min	134	51.0	207	70.9	172	68.0	513	63.5
Lang > 3 min	129	49.0	85	29.1	81	32.0	295	36.5
totaal	263	100	292	100	253	100	808	100
Etniciteit								
	Pierkespark		Acaciapark		Fonteineplein		Totaal	
	(%)		(%)		(%)		(%)	
Intra								
Autochtoon	125	47.5	79	27.1	106	41.9	310	38.4
Oude	28	10.6	56	19.2	37	14.6	121	15.0
Nieuwe	11	4.2	9	3.1	4	1.6	24	3.0
Totaal	164	62.4	144	49.3	147	58.1	455	56.3
Inter								
Aut – Oud	74	28.1	109	37.3	81	32	264	32.7
Aut – Nieuw	13	4.9	14	4.8	6	2.4	33	4.1
Oud – Nieuw	4	1.5	10	3.4	5	2.0	19	2.4
Alle	8	3	15	5.1	14	5.5	37	4.6
Totaal	99	37.6	148	50.7	106	41.9	353	43.7
totaal	263	100	292	100	253	100	808	100
Types – Etniciteit - Site								
	Pierkespark		Acaciapark		Fonteineplein		Totaal	
	Intra (%)	Inter (%)	Intra (%)	Inter (%)	Intra (%)	Inter (%)	Intra (%)	Inter (%)
Andere	0.6	0	0.7	0	1.4	0	0.9	0
Oogcontact	23.8	53.5	38.2	70.9	38.1	50.9	33.0	60.1
Begroeten	9.1	10.1	13.9	4.1	15	15.1	12.5	9.1
Gesprek	65.9	34.3	43.1	22.3	42.9	28.3	51.2	27.5
Vermijden	0.6	2	4.2	2.7	2.7	5.7	2.4	3.4
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Aanleiding – Etniciteit - Site								
	Pierkespark		Acaciapark		Fonteineplein		Totaal	
	Intra (%)	Inter (%)	Intra (%)	Inter (%)	Intra (%)	Inter (%)	Intra (%)	Inter (%)
Andere	28.7	43.4	22.9	35.8	27.9	34.9	26.6	37
Bekenden	36.0	14.1	34.7	8.8	34.0	22.6	34.9	14.4
Ergernis	3.0	8.1	0.7	4.7	2.0	4.7	2.0	5.7
Honden	2.4	5.1	5.6	8.1	12.2	8.5	6.6	7.4
Kinderen	15.9	8.1	17.4	19.6	8.8	11.3	14.1	13.9
Veiligheid	0.6	4.0	2.1	2.0	0.7	1.9	1.1	2.5
Passeren	13.4	17.2	16.7	20.9	14.3	16.0	14.7	18.4
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel 1: Beschrijvende statistieken interacties

Maar was er ook sprake van triangulatie? Hierbij stelden we vast dat in het Pierkespark de interetnische contacten zich voordeden als oogcontact en gesprekken. Ze werden voornamelijk geïnitieerd door “voorbij komen”, “bekenden” en “andere”. Deze andere elementen waren in het pierkespark voornamelijk activiteiten in relatie met de functies in het park, zoals de piano die aanwezig was op het terras van trafiek, de medewerker van de kringloopwinkel die in het park werkt of een verjaardagsfeestje dat in het park georganiseerd werd, allemaal activiteiten met zwakke of ontbrekende restricties. In het Acaciapark beperkten de interetnische contacten zich tot oogcontact geïnitieerd door “spelende kinderen” of “voorbij wandelen” terwijl op het Fonteineplein de interetnische interacties voornamelijk oogcontact, begroeten en gesprekken waren met een beperkte duur met als aanleiding “voorbij wandelen” en “bekenden ontmoeten”. In deze twee sites troffen we geen activiteiten met zwakke restricties, die langere interactie initieerden, aan.

De relatie met de ruimtelijke compositie was niet onbelangrijk. De aanleidingen relateerden in zekere mate met de inrichting, zoals de speeltoestellen en het bijgevolg voorkomen van spelende kinderen in het Acaciapark, de aanwezigheid van functies in het Pierkespark, wanneer deze open zijn, anders verminderen de interacties sterk, en de hoge mate van voorbijgangers in het Fonteineplein, voor het begroeten en maken van oogcontact. De hoge mate van gesprekken in het Pierkespark, door de sterkere privatisering, leidde mogelijks tot duurzamere interacties, wel in een lagere hoeveelheid-, in vergelijking met het Acaciapark waar de prevalentie hoger was maar de kwaliteit lager.

Locaties – De openbare ruimte werd gestructureerd door grenzen. De locatie van de interacties kon dus een invloed hebben op het type of de aanleiding. We zoomden dus in op de locatie om de relatie tussen interacties en de ruimtelijke configuratie van een ruimte te detailleren (Kaartenbundel – Kaart 17-21,35-39,53-57).

In het Pierkespark zagen we dat de ruimtelijke spagaat, ontstaan door de locatie van de rode loper, zich verder zette in de locatie van types en aanleidingen. Op het terrasgedeelte zagen we voornamelijk langere gesprekken tussen bekenden, waarbij er iets meer intra- dan interetnische gesprekken voorkwamen. De intraetnische gesprekken troffen we aan voor Trafiek terwijl de interetnische eerder voorkwamen op het terras van Safi Safi. Deze interetnisch gesprekken situeerden zich voornamelijk tussen mensen van Belgische origine en Turkse, Marokkaanse origine. De geschiedenis van de migrantengroep kon dus mogelijks een invloed hebben op de mate van contact. We zagen hier namelijk een duidelijk verschil tussen oude nieuwe Gentenaars en nieuwe nieuwe Gentenaars, al mogen we hier niet vergeten dat het aantal nieuwe nieuwe Gentenaars veel lager is. In het park troffen we een mix van types, aanleidingen, aan. Hier zagen we iets meer interetnische aanleidingen waarbij de interacties tussen alle groepen plaatsvonden, met een hogere aanwezigheid van nieuwe nieuwe Gentenaars. Op de rode loper zelf waren de interacties vluchtig en gelijk verdeeld tussen intra- en interetnisch.

Het Acaciapark werd gekenmerkt door drie verschillende zones: de centrale circulatieas, de zone met picknickbanken, aansluitend bij de speeltoestellen en de zone voor het kopse bouwblok, allen huisvesten ze verschillende interactietypes. Op de centrale circulatieas zagen we overwegend

vluchtige interetnische interacties, voornamelijk tussen mensen van Belgische origine en mensen van Turkse, Marokkaanse origine. In de picknickzone waren de interacties langer, met overwegend intraetnische gesprekken. De oude nieuwe Gentenaars bleven wel beduidend langer in het park, dit steunt de theoretische stelling dat oude nieuwe Gentenaars de publieke ruimte gebruikten om bekenden te ontmoeten en om te picknicken. Dit waren in deze zone twee van de belangrijkste aanleidingen, naast spelende kinderen. Voor het kopse bouwblok zagen we tot slot een mix van types die ontstaan uit ontmoetingen met bekenden uit verschillende etnisch culturele minderheidsgroepen. De interacties in deze zone werden vaak geïnitieerd door dezelfde mensen wat kon wijzen op het feit dat deze mensen in het kopse bouwblok woonden.

Het Fonteinplein viel ruimtelijk in drie te delen het interieure plein, de *interface* en de circulatie rond het plein. Keken we naar de verspreiding van de interacties dan zien we dat het interieure plein geen belang heeft. In de *interface* zagen we daarentegen dat op de formele zitelementen voornamelijk lange intraetnische gesprekken voorkwamen, in tegenstelling tot de informele zitelementen waar de interacties meestal vluchtiger waren, met uiteenlopende aanleidingen, dit zonder dominante etnisch compositie van de interactie. De rand liet zich voornamelijk typeren door vluchtige interacties tussen mensen van Belgische origine en Turkse, Marokkaanse origine. Rond de functies kwamen meer intraetnische interacties met bekenden voor.

De mate van interetnische contacten werd deels bepaald door de privatisering van de ruimte, waarbij er in een matige geprivatiseerde ruimte het meest interetnisch contact voorkomt. De vorm en aanleidingen van deze interacties werd eveneens bepaald door de *interfaces* en de inrichting. De *interfaces* zorgden voor verschillende ruimtes, zones in een ruimte, die anders ingericht werden, en soms een andere mate van privatisering hadden, en bijgevolg andere interacties met zich mee bracht. De circulatie zones, de minder geprivatiseerd waren, zorgden hierbij voor vluchtige interetnische interacties, speeltoestellen zorgden voor tijdelijke interacties tussen mensen, zitelementen zorgden voor gesprekken waarbij afhankelijk van de mate van privatisering de duur en het aantal verschilden en activiteiten waarbij geen of zwakke restricties golden zorgden voor interetnische interacties. De interetnische interacties situeren zich voornamelijk tussen mensen van Belgische origine en oud nieuwe Gentenaars.

5. CONCLUSIE

We zijn steeds omgeven door ruimte maar worden we er ook steeds door beïnvloed? Meer bepaald keken we in dit artikel naar de invloed van privatisering en de inrichting van de publieke ruimte op de prevalentie en kwaliteit van interetnisch contact dat bepaald wordt door angst die ontstaat door de verschillen tussen de interactiepartners.

Privatisering is een proces waarbij het publieke karakter, het inclusieve sociale karakter, van de publieke ruimte, onder druk komt te staan (Kohn, 2004). Hierbij spelen twee elementen een

belangrijke rol: de eigendomsstructuur en restricties, economisch of sociaal, die de toegang tot een ruimte beperken. Deze barrières zijn in opmars om de controle over de omgeving te verhogen en zo de angst te verminderen (Low, 2006).

Economische restricties worden bepaald door de functies die aan deze ruimte gelegen zijn, de sociale restricties door gebruikers en de sociale grenzen (Kohn, 2004; Mitchell, 1995; Németh & Schmidt, 2011). Ze vinden hun ruimtelijke uitwerking in *interfaces*, ensembles van grenzen, die de ruimtelijke vertaling zijn van deze beperkingen, opgelegd aan de gebruikers (Bobic, 2004; Habraken, 1998; Loopmans et al., 2011; Madanipour, 2003; Salingaros, 2005). Hoeveel barrières men moet overschrijden om toegang te krijgen tot een bepaalde ruimte, bepaalt de territoriale diepte - de plaats op het continuüm tussen publiek en privaat - van de publieke ruimte (Habraken, 1998; Hillier, 2007).

Dit is niet de enige ruimtelijke variabele die een invloed heeft op interacties, ook de ruimtelijke inrichting kan het ontstaan van interacties tussen verschillende mensen beïnvloeden. De relatie tussen de ruimtelijke inrichting en het voorkomen van interetnisch contact is echter niet enkel positief, interacties afremmen behoort eveneens tot de mogelijkheden. Dit door elementen zoals schaal en snelheid van de ruimte die eveneens een invloed op de mens en zijn gevoel van veiligheid, comfort en genot hebben (Gehl, 2010; Whyte, 1980).

Deze twee elementen zouden een invloed kunnen hebben op interetnisch contact, gaande van oogcontact, hulp relaties, korte gesprekken tot het ontmoeten van bekenden (Goffman, 1963; Müller, 2002; Oosterman, 1993; Soenen, 2006), maar dit wordt bemoeilijkt door angst die gepaard gaat met dergelijke interacties. Deze angst komt voort uit het feit dat beide interactiepartners een verschillende culturele achtergrond hebben en dus niet weten of de interactiepartner de situatie op dezelfde manier interpreteert. Twee vormen van angst worden hierin onderscheiden *integral anxiety* ontstaat vanuit de interactie zelf, in tegengstelling tot *incidental anxiety* die het gevolg is van de context van de interactie. De mate van angst is afhankelijk van de sociale afstand tussen beiden (Gudykunst, 2005; Samochowiec & Florack, 2010).

Wanneer deze angst het sterkst beperkt wordt daarover vallen twee stromingen te ontwarren. De eerste die stelt dat hoe lager de privatisering en hoe meer verschillende groepen in een ruimte aanwezig zijn hoe hoger de kans op interetnisch contact omdat door de vele verschillen de “dwang” afneemt (Corijn, 2011; Cupers, 2011; Solá-Morales, 1992). De tweede stroming stelt dat een zeker mate van privatisering nodig is om een gevoel van veiligheid te generen waardoor de angst vermindert en interetnisch contact ontstaat (Loopmans, 2002; Madanipour, 2003; Müller, 2002; Oosterman, 1993). De aanleidingen die in deze ruimte aanwezig zijn kunnen dit beïnvloeden.

Dit onderzochten we met een kwalitatieve ruimtelijke methodiek die ingaat op de territoriale diepte (Habraken, 1998; Hillier, 2007; Scheerlinck, 2012) en de inrichting van drie verschillende sites, langsheen de rode loper, in de Brugse Poort te Gent. Deze sites werden gekozen omdat ze binnen eenzelfde, etnisch diverse, socio-demografische context gelegen zijn, maar toch sterk van elkaar verschillen in inrichting en gebruik. Om de interacties in deze contexten te analyseren werd een

etnografische methodiek gebruik. Ze werden aan de hand van de *grounded theory* (Angrosino & Rosenberg, 2011; Charmaz, 2011; J. Lofland et al., 2006; Mortelmans, 2013) op een substantieve wijze geanalyseerd en vervolgens gekwantificeerd en ruimtelijk gepositioneerd (Parker & Asencio, 2009).

Wanneer we naar de privatisering van de drie verschillende sites kijken dan zien we dat het Pierkespark is het meest geprivatiseerd, voornamelijk door functies en sterke grenzen die de visuele openheid beperken, terwijl het Acaciapark subtiele geprivatiseerd is, door middel van materiele grenzen die zich uiteten in een verschillend verhardingsmateriaal, een beperkt aantal toegangen sociaal geprivatiseerd zijn, maar op visuele basis niet geprivatiseerd zijn. Tot slot is het Fontieneplein het minst geprivatiseerd, het plein is voor iedereen toegankelijk omdat de *interface* tussen het interieure plein en de mechanische circulatie eromheen een open structuur heeft. Het is in het Acaciapark dat we het meeste interetnische interacties treffen.

De grenzen die de territoriale diepte en de inrichting van de zones die ze insluiten, bepalen in detail de mate van privatisering en beïnvloeden hierdoor de prevalentie van interetnische interacties. In het Pierkespark zien we dat het poortgebouw de ruimte afsluit en dat de verschillende verhardingsmaterialen drie zones bepalen, de rode loper, het terras en het park. Deze drie ruimtes vertonen verschillende interactiepatronen. De rode loper huisvest namelijk vluchtige interetnische interacties, het terras voornamelijk intraetnische gesprekken die versterkt worden door activiteiten met zwakke restricties. Het park huisvest een mix van voornamelijk vluchtige interacties met een etnisch divers karakter. We zien hier wel een duidelijke aanwezigheid van nieuwe Gentenaars deze komen in de andere ruimtes minder prominent naar voor. Dit mogelijks omdat de groep minder groot is in de populatie of omdat ze een verschillend gebruik van de publieke ruimte hebben, ze maken namelijk vaker gebruik van grootschalige groenruimtes aan de stadsrand of misschien is dit een gevolg van een verschillend acculturatie patroon.

In het Acaciapark is er een duidelijk verschil tussen de centrale as en de formele zitelementen waarbij de centrale as vluchtige interetnische interactie tussen mensen van Belgische origine en oude nieuwe Gentenaars initieert en de formele zitelementen langere intraetnische interacties, waarbij kinderen of bekende de aanleiding zijn. Op het Fontieneplein tot slot is de *interface* tussen de straat en het interieure plein, dat wordt afgebakend door bomen en een hoogteverschil, van belang. Dit besloten gegeven wordt versterkt door de formele en informele zitelementen die er aanwezig zijn waardoor we er korte etnisch diverse interacties treffen.

Het Acaciapark met zijn beperkte vorm van privatisering, door het afschermen van een ruimte en het beperken van externe invloeden om zo *incidental anxiety* te beperken, zonder daarbij het sociale inclusieve karakter te beperken, vertoont in de Brugse Poort het meest interetnisch contact. In de context van de Brugse Poort zouden we dus de tweede stroming kunnen bevestigen. De *interfaces* en de inrichting van de ruimte mogen echter niet uit het oog verliezen omdat de *interfaces* de sites opnieuw opdelen in verschillende ruimtes die een verschillende inrichting, met verschillende aanleidingen en dus verschillende interactietypes, meekrijgen. Zo zorgt circulatie voor vluchtige

interacties, zitelementen voor langere interacties, waarbij de privatisering, de duur en het aantal beïnvloed worden en tot slot ruimtes waar activiteiten met zwakke restricties voorkomen, dit meestal in sterk geprivatiseerde ruimtes. Het etnisch karakter van de interetnische interacties vindt voornamelijk plaats tussen mensen van Belgische origine en oud nieuwe Gentenaars.

6. DISCUSSIE & LIMITATIES

De tweede stroming stelt dat de controle over de omgeving en een gevoel van veiligheid belangrijk zijn om interetnische interactie aan te gaan. We zouden interetnisch contact kunnen stimuleren wanneer we een gevoel van veiligheid en controle nastreven, dat afschermt van externe invloeden door middel van zwakke *interfaces*, in het publieke domein waardoor *incidental anxiety* beperkt zou kunnen worden. De “omvang” van de ruimte is hierbij dus groot genoeg om een zeer divers interetnisch publiek aan te trekken maar door de zwak restrictieve grenzen is de “dwang” tot intraetnisch contact beperkt.

De “dwang” die ruimtelijk vormgegeven wordt door *interfaces* zou van die aard moeten zijn dat ze een bepaalde filter generen, dit voornamelijk door subtiele barrières die we bijvoorbeeld terugvinden in verhardingsmaterialen, maar met een beperkte visuele filter. Zo blijft de “omvang” van de ruimte ook intern bestaan en ontstaan er geen interne ruimtes die door een specifieke groep geterritorialiseerd kunnen worden. *Interfaces* zouden een ruimte moeten vormgeven zodat er in één ruimte verschillende groepen naast elkaar kunnen bewegen, naast elkaar kunnen verblijven en dat de verschillende snelheidsschalen, en andere elementen die in een ruimte aanwezig kunnen zijn en het comfort inperken, van elkaar gescheiden worden.

De inrichting beïnvloedt, via het genereren van aanleidingen, interetnisch contact. Hierbij vallen drie types te onderscheiden waarbij de effectieve inrichting, zoals speelterreinen, circulatie patronen, een aanzet kan zijn voor vluchtige contacten, dit in tegenstelling tot activiteiten in de publieke ruimte die niet of zwak beperkt worden door restricties waardoor ze een aanzet kunnen zijn voor langere interetnische contacten. Zitelementen verhouden zich anders tot de lengte van de interactie, deze zijn samen met het aantal gesprekken in een ruimte afhankelijk van de mate van privatisering van de ruimte waarin ze voorkomen, de *interfaces* spelen hierbij een belangrijke rol.

De relatie van deze drie types met de mate van privatisering vinden we terug in het feit dat deze types waarschijnlijk op een verschillende territoriale diepte voorkomen. Zo is het aannemelijk dat het eerste type vaker voorkomt in een iets minder geprivatiseerde setting dan het tweede type. Privatisering en de inrichting van de ruimte zijn bijgevolg in de onderzochte context met elkaar verbonden.

De angst die interetnisch contact bemoeilijkt, wordt dus overwonnen naarmate de inrichting van de ruimte de aandacht van de interactiepartners op de ander verschuift van hun verschillen naar een externe stimuli, waardoor *integral anxiety* afneemt. De mate waarin dit gebeurt, verschilt bij de hierboven beschreven types, is afhankelijk van de sterkte van de gemeenschappelijke focus.

Activiteiten zorgen er zo misschien vaker voor dat er een sterkere externe focus ontstaat. Beide types vallen hierbij te relateren aan het longitudinaal model van de *intergroup contact theory* (Allport, 1954; Pettigrew, 1998; Pettigrew & Tropp, 2006), waarbij een eerste fase een fase is van vluchtig contact, met aanleidingen in het ontwerp van de publieke ruimte, terwijl in latere fases aan de hand van functies het contact diepgaander kan worden en de grenzen tussen de groepen kunnen transformeren, dit in een met mate geprivatiseerde ruimte.

De meeste interetnische interacties vinden momenteel plaats tussen mensen van Belgische origine en oude nieuwe Gentenaars. Dit lijkt logisch aangezien dit de twee grootste groepen in de wijk zijn, en er dus meer kans is dat deze groepen elkaar ontmoeten. Anderzijds zijn de nieuwe nieuwe Gentenaars niet zo'n kleine groep dat we maar in een kleine mate interetnische interacties met deze groep aantreffen, de invloed van de duur dat deze groepen reeds in de Brugse Poort verblijven zou dus ook een invloed kunnen hebben, dit door het uitgebreide netwerk van de oude nieuwe Gentenaars en een eigen geterritorialiseerde ruimte waarin deze groep zich veilig voelt, en zo hun angst voor interetnisch contact overwinnen.

Bij deze resultaten valt een bedenking te maken over de invloed van de context. Doordat de Brugse Poort sterke ruimtelijke grenzen heeft zouden we kunnen stellen dat ook deze aan enige mate van privatisering onderworpen is, waarbij een iets hogere mate van interetnische contacten zou kunnen voorkomen. Om voor deze mogelijkheid bewijs te vinden is het opportuun om in vervolgonderzoek ook in ruimtes die sterker en anders geprivatiseerd zijn, binnen andere socio-demografische contexten zijn, binnen wijken met een andere relatie met hun omgeving, te kijken naar het voorkomen van interetnisch contact, om enerzijds te zoeken naar meer verschillen en anderzijds om de invloed van inrichting en privatisering sterker van elkaar te kunnen onderscheiden.

Bij de manier waarop we de privatisering hebben geoperationaliseerd, valt eveneens een kanttekening te maken. Deze kan eveneens op een kwantitatieve manier worden geoperationaliseerd waardoor de vergelijkbaarheid tussen de verschillende sites vergroot maar we verliezen hier de specifieke nuance over hoe deze privatisering ontstaat. Beide methode zouden elkaar dan ook perfect kunnen aanvullen. Binnen de kwalitatieve operationalisering van privatisering kijken we tot slot enkel naar het ruimtelijk voorkomen van *interfaces*, die de privatisering ruimtelijk vormgeven, en niet naar de betekenis die mensen hier effectief aan geven. Dit bestuderen zou meer inzicht in *intefaces* en in de sociale productie van ruimte kunnen opleveren.

Het observeren van de etniciteit van de participant gebeurt vanuit het toetsen van het gedrag, de taal, de kledij,... aan het referentiekader van de onderzoeker waardoor deze op een subjectieve wijze de participant een etniciteit toekent. Om deze subjectiviteit te beperken werd niet naar de individuele origine gepeild maar naar een groep, die bepaald werd aan de hand van de context waarin deze studie werd uitgevoerd. Toch blijft deze subjectieve toekenning een belangrijke limitatie. Een tweede aspect van deze limitatie zien we in het feit dat we niet na gaan in welke mate een individu zich met de toegekende groep identificeert. Tweede en derde generatie migranten identificeren zich misschien verschillend met hun etnische origine.

De observaties beslaan binnen dit onderzoek een periode van september tot april. Onderzoek die een langere periode bestrijkt zou meer inzicht kunnen genereren naar hoe de context verandert, hoe de interacties veranderen en hoe het interactiepatroon van specifieke respondenten verandert.

7. BIBLIOGRAFIE

- Alba, R. (2005). Bright vs. blurred boundaries: Second-generation assimilation and exclusion in France, Germany, and the United States. *Ethnic and Racial Studies*, 28(1), 20-49.
- Alexander, C., Ishikawa, S., & Silverstein, M. (1977). *A pattern language: towns, buildings, construction*. New York: Oxford University Press.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge: Addison-wesley.
- Angrosino, M., & Rosenberg, J. (2011). Observations on observation. Continuities and challenges. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (4 ed., pp. 467-478). California: SAGE.
- Arasaratnam, L. (2011). *Perception and communication in intercultural spaces*. Lanham, MD: University Press of America.
- Arasaratnam, L. (2012). Intercultural spaces and communication within: An explication. *Australian Journal of Communication*, 39(3), 135-141.
- Bennet, S. A., Yiannakoulis, N., Williams, A. M., & Kitchen, P. (2012). Playground Accessibility and Neighbourhood Social Interaction Among Parents. *Social Indicators Research*, 108(2), 199-213.
- Bobic, M. (2004). *Between the edges: street-building transition as urbanity interface*. Bussum: Thoth.
- Bodenhausen, G. V., Mussweiler, T., Gabriel, S., & Moreno, K. N. (2001). Affective influences on stereotyping and intergroup relations. In J. P. Forgas (Ed.), *Handbook of affect and social cognition* (pp. 319-343). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bornstein, R. F. (1989). Exposure and affect: Overview and meta-analysis of research, 1968–1987. *Psychological bulletin*, 106(2), 265.
- Borret, K. (2001). Over Domeinen, het Publieke, het Private, en het collectieve. *OASE*, 54, 50-61.
- Buijs, A. E., Elands, B. H., & Langers, F. (2009). No wilderness for immigrants: Cultural differences in images of nature and landscape preferences. *Landscape and Urban Planning*, 91(3), 113-123.
- Burgess, J., Harrison, C. M., & Limb, M. (1988). People, parks and the urban green: a study of popular meanings and values for open spaces in the city. *Urban Studies*, 25(6), 455-473.
- Charmaz, K. (2011). Grounded theory methods in social justice research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (4 ed., pp. 359-380). California: SAGE.
- Corijn, E. (2011). Het publiek domein als producent van stedelijkheid. In Vlaamse bouwmeester (Ed.), *Cahier#3 Openbaarheid. Over publiek domein, planning en restruimte* (Vol. 3, pp. 113-127). Brussel: Vlaamse Overheid.
- Cupers, K. (2011). Beloften van een vrije ruimte. In Vlaamse bouwmeester (Ed.), *Cahier#3 Openbaarheid. Over publiek domein, planning en restruimte* (Vol. 3, pp. 92-111). Brussel: Vlaamse Overheid.
- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., & Kawakami, K. (2003). Intergroup contact: The past, present, and the future. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6(1), 5-21.
- Eén (Writer). (2015). *De Tent, Iedereen Beroemd*. Brussel: Eén.
- Feld, S. L. (1981). The focused organization of social ties. *American Journal of Sociology*, 86(5), 1015-1035.

- Feld, S. L. (1982). Social structural determinants of similarity among associates. *American Sociological Review*, 47(6), 797-801.
- Flanja, D. (2009). Culture shock in intercultural communication. *Studia Universitatis Babes-Bolyai. Studia Europaea*, 54(4), 107-124.
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington: Island Press.
- Gehl, J., & Svarre, B. (2013). *How to study public life*. Washington: Island Press.
- Gentin, S. (2011). Outdoor recreation and ethnicity in Europe—A review. *Urban forestry & urban greening*, 10(3), 153-161.
- Gijsberts, M., Van Der Meer, T., & Dagevos, J. (2012). 'Hunkering down' in multi-ethnic neighbourhoods? The effects of ethnic diversity on dimensions of social cohesion. *European Sociological Review*, 28(4), 527-537.
- Goffman, E. (1963). *Behavior in public places: notes on the social organization of gatherings*. New York: Free Press.
- Gudykunst, W. B. (2005). An anxiety/uncertainty management (AUM) theory of effective communication: Making the mesh of the net finer. In W. B. Gudykunst (Ed.), *Theorizing about intercultural communication* (pp. 419-457). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Gudykunst, W. B., & Nishida, T. (2001). Anxiety, uncertainty, and perceived effectiveness of communication across relationships and cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 25(1), 55-71.
- Habraken, N. J. (1998). *The structure of the ordinary: form and control in the built environment*. Cambridge: MIT Press.
- Hajer, M., & Reijndorp, A. (2001). *Op zoek naar nieuw publiek domein : analyse en strategie*. Rotterdam: NAI.
- Hausleitner, B. (2012). *Redefining the border between public and private in ambiguous modernist areas: The case of Amsterdam Nieuw West*. Paper presented at the Public Spaces - Urban Cultures Conference, Lisbon.
- Havekes, E., Coenders, M., & van der Lippe, T. (2013). Positive or negative ethnic encounters in urban neighbourhoods? A photo experiment on the net impact of ethnicity and neighbourhood context on attitudes towards minority and majority residents. *Social science research*, 42(4), 1077-1091.
- Heringa, A., Bolt, G., Dijst, M., & Kempen, R. (2014). Individual Activity Patterns and the Meaning of Residential Environments for Inter-Ethnic Contact. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 105(1), 64-78.
- Hillier, B. (2007). *Space is the machine: a configurational theory of architecture* (Vol. Ebook). London: Space Syntax.
- Holton, J. A. (2007). The coding process and its challenges. In A. Bryant & K. Charmaz (Eds.), *The SAGE handbook of grounded theory* (pp. 265-289). London: SAGE.
- Huijts, T., Kraaykamp, G., & Scheepers, P. (2014). Ethnic diversity and informal intra-and inter-ethnic contacts with neighbours in The Netherlands A comparison of natives and ethnic minorities. *Acta Sociologica*, 57(1), 41-57.
- Jacobs, J. (2009). *Dood en leven van grote Amerikaanse steden* (M. Polman, Trans.). Amsterdam: SUN Trancity.

- Jay, M., & Schraml, U. (2009). Understanding the role of urban forests for migrants—uses, perception and integrative potential. *Urban forestry & urban greening*, 8(4), 283-294.
- Kohn, M. (2004). *Brave new neighborhoods: The privatization of public space*. New York: Routledge.
- Krier, R. (1979). *Urban Space*. London: Academy Editions.
- Lancee, B., & Dronkers, J. (2011). Ethnic, religious and economic diversity in Dutch neighbourhoods: Explaining quality of contact with neighbours, trust in the neighbourhood and inter-ethnic trust. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(4), 597-618.
- Lofland, J., Lofland, L., Snow, D., & Anderson, L. (2006). *Analyzing social settings* (4 ed.). Belmont: Wadsworth Publishing Company
- Lofland, L. (1973). *A World of Strangers: order and action in urban public space*. Illinois: Waveland Press Inc.
- Lofland, L. (1998). *The public realm: exploring the city's quintessential social territory*. New York: Aldine de Gruyter.
- Loopmans, M. (2002). Sociaal kapitaal, territorialiteit en ontmoetingsplaatsen: lessen uit een interculturele vergelijking. *Cultuur en Migratie*, 2(19), 9-32.
- Loopmans, M., Leclercq, E., & Newton, C. (2011). *Plannen voor mensen. Handboek sociaal-ruimtelijke planning*. Antwerpen: Garant.
- Low, S. (2006). The erosion of public space and the public realm: paranoia, surveillance and privatization in New York City. *City & Society*, 18(1), 43-49.
- Low, S., Taplin, D., & Scheld, S. (2005). *Rethinking urban parks: Public space and cultural diversity*. Austin: University of Texas Press.
- Madanipour, A. (2003). *Public and private spaces of the city*. New York: Routledge.
- Marusic, B. G. (2011). Analysis of patterns of spatial occupancy in urban open space using behaviour maps and GIS. *Urban Design International*, 16(1), 36-50.
- Meyer, H., de Josselin de Jong, F., & Hoekstra, M. (2009). *Het ontwerp van de openbare ruimte*. Amsterdam: SUN.
- Miller, K. F. (2007). *Designs on the public: The private lives of New York's public spaces*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Mitchell, D. (1995). The end of public space? People's Park, definitions of the public, and democracy. *Annals of the association of american geographers*, 85(1), 108-133.
- Moreland, R. L., & Zajonc, R. B. (1982). Exposure effects in person perception: Familiarity, similarity, and attraction. *Journal of Experimental Social Psychology*, 18(5), 395-415.
- Morris, D. (2002). *People watching. the Desmond Morris guide to body Language*. London: Vintage.
- Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- Müller, T. (2002). *De warme stad: betrokkenheid bij het publieke domein*. Utrecht: Van Arkel.
- Németh, J., & Schmidt, S. (2011). The privatization of public space: modeling and measuring publicness. *Environment and Planning-Part B*, 38(1), 5.
- Oosterman, J. (1993). *Parade der passanten: de stad, het vertier en de terrassen*. Utrecht: Van Arkel.
- Parker, R. N., & Asencio, E. K. (2009). *GIS and spatial analysis for the social sciences coding, mapping, and modeling*. New York: Routledge.
- Peters, K., Elands, B., & Buijs, A. (2010). Social interactions in urban parks: Stimulating social cohesion? *Urban forestry & urban greening*, 9(2), 93-100.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual review of psychology*, 49(1), 65-85.

- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of personality and social psychology*, 90(5), 751.
- Sack, R. D. (1983). Human territoriality: a theory. *Annals of the association of american geographers*, 73(1), 55-74.
- Salingaros, N. A. (2005). *Principles of urban structure*. Amsterdam: Techne.
- Samochowiec, J., & Florack, A. (2010). Intercultural contact under uncertainty: The impact of predictability and anxiety on the willingness to interact with a member from an unknown cultural group. *International Journal of Intercultural Relations*, 34(5), 507-515.
- Scheerlinck, K. (2012). *Depth Configurations. Proximity, Permeability and Territorial Boundaries in Urban Projects*. (unpublished doctoral dissertation). Universitat Ramon Llull, E.T.S.A. Barcelona. Retrieved from <http://www.tdx.cat/handle/10803/9132>
- Soenen, R. (2002). Diversity as a perspective for ethnography: From a "critical" child to an ethnographer with little patience. In G. Walford (Ed.), *Debates and developments in ethnographic methodology* (pp. 73-94). London: JAI/ Elsevier Science.
- Soenen, R. (2006). *Het kleine ontmoeten over het sociale karakter van de stad*. Leuven: Garant.
- Solá-Morales, M. d. (1992). Openbare en collectieve ruimte: De verstedelijking van het privé-domein als nieuwe uitdaging. *OASE*, 33, 3-8.
- Stad Gent. (2014). Buurtmonitor. Retrieved 17-10-2014, from Stad Gent, <http://gent.buurtmonitor.be/quickstep/QsBasic.aspx>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. *The social psychology of intergroup relations*, 33(47), 74.
- Van Der Zee, K., Van Oudenhoven, J. P., & De Grijs, E. (2004). Personality, threat, and cognitive and emotional reactions to stressful intercultural situations. *Journal of Personality*, 72(5), 1069-1096.
- Verhaeghe, P.-P. (2013). Ruimtelijke segregatie van 'oude' en 'nieuwe' migrantengroepen in Gent. *RUIMTE & MAATSCHAPPIJ*, 4(4), 7-35.
- Verhaeghe, P.-P., Van der Bracht, K., & Van de Putte, B. (2012). *Migrant zkt toekomst Gent op een keerpunt tussen oude en nieuwe migratie*. Antwerpen: Garant.
- Verkuyten, M., & Martinovic, B. (2012). Immigrants' national identification: Meanings, determinants, and consequences. *Social Issues and Policy Review*, 6(1), 82-112.
- Vervoort, M., Flap, H., & Dagevos, J. (2010). The ethnic composition of the neighbourhood and ethnic minorities' social contacts: three unresolved issues. *European Sociological Review*, jcq029.
- Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Washington: Washington Conservation Foundation.

8. BIJLAGEN

8.1. Ruimtelijke bedenkingen

De hierbij volgende bedenkingen beogen geen grote aanbevelingen omdat de omvang van de van beperkte aard is. Ik ben hierbij zo vrij om een aantal bedenkingen omtrent het ontwerpen van ruimte, met als doel om contact tussen verschillende maatschappelijke groepen te versterken, naar voor te schuiven.

Het als overheid proberen te beperken van de privatisering van het publieke domein is misschien, in een zeer diverse context zoals de Brugse Poort, een te eenduidig maatregel. Het is net de variatie in de privatisering van de publieke ruimte dat ervoor zorgt dat het zijn sociaal inclusieve kracht als publiek domein niet verliest. Variatie in ruimtes door variantie in grootte, restricties en functies is dus opportuun om na te streven. Zowel op macroniveau om het conflict te vermijden, maar ook op niveau van de publieke ruimte om door ruimtelijke variatie verschillende groepen in één publieke ruimte een plek te geven, die ze kunnen privatiseren. Doordat ze elk in hun veilige ruimte met elkaar in contact komen, kunnen ze hun angst om andere etnische groepen te ontmoeten verkleinen, zodanig dat bruggen tussen deze groepen gebouwd kunnen worden. Hierbij gaan we niet langer uit van een neutraliteitsconcept (Cupers, 2011), maar proberen we de sociale productie van de ruimte te begeleiden en te structureren.

Een specifieke maatregel om deze macrovariatie mogelijk te maken is een kwalitatieve ruimtelijke planning, dit zou zich kunnen uiten in een genuanceerde visie over de variatie in gebruik, inrichting en schaal van het publieke domein in het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan, dat zich vertaalt in een strategie op mesoniveau. Hierbij zijn de aandachtspunten wijkspecifiek en vertrekken ze uit de socio-culturele diversiteit van de wijk en de ruimtelijke densiteit van bewoning en openbare ruimte. Specifiek denken we hierbij aan het herontwikkelen, of net ontwikkelen, van restruimtes, lege ruimtes, waarbij de onbepaaldheid van deze ruimtes hun strategisch sociaal karakter bepaalt, omdat ze toegankelijk zijn voor alle groepen en hier dus hun positie tegenover elkaar kunnen aftasten.

Op microniveau zijn er eveneens een aantal bedenkingen te formuleren bij het ontwerpen van het publieke domein. De inrichting dient ook hier variantie in zich te dragen, gaande van verschillende ruimtes die voor verschillende sociale groepen geterritorialiseerd kunnen worden, maar waar de relatie tussen deze verschillende zones en bijgevolg tussen de verschillende sociale groepen behouden blijft. De grenzen tussen deze zones dienen daarom op een dergelijke manier geconcipieerd te zijn dat ze de visuele openheid bewaren maar toch structureren. Dit kan door de effectieve inrichting zoals speeltoestellen maar ook door middel van subtiele grenzen als materialiteit, groenstructuren of kleinschalige filters zoals paaltjes of niveau verschillen.

8.2. Beschrijving socio-economisch context

Om de context verder te definiëren, maken we gebruik van de buurtmonitor (Stad Gent, 2014) om de afgebakende ruimte, Brugse Poort, te vergelijken met zijn stedelijke context en de wijk context. Dit aan de hand van zes indicatoren: het aantal inwoners, densiteit, het mediaan bruto inkomen per belastingplichtige, de leeftijdspiramide, het percentage etnisch culturele minderheden en de aanwezige nationaliteiten.

In 2013 telde Gent 250.259 inwoners. Hiervan woonden er zo'n 18.074 (7.22%) in de wijk Brugse poort – Malem en 12.031 (4.81%) in de Brugse Poort. Het aantal inwoners van een gebied is uiteraard een relatief begrip. Waarbij het belangrijker is om te kijken naar de densiteit, het aantal inwoners op een hectare, om een beeld te schetsen van de concentratie en bijgevolg levensomstandigheden van de inwoners. Gent heeft een gemiddelde densiteit van 15 inwoners per hectare. Sterk in contrast hiermee zien we dat de Brugse Poort een densiteit heeft van 121 inwoners per hectare. Dit in aansluiting met de 19^{de} eeuwse gordel.

Een derde belangrijkere indicator die een beeld schetst van de wijk is het mediaan bruto inkomen per belastingplichtige. Er werd gekozen voor het mediaan inkomen omdat dit minder beïnvloedt wordt door extreme waarden dan het gemiddelde inkomen. De Brugse Poort vertoont hier een veel lager mediaan inkomen dan de andere Gentse sectoren, wederom weerspiegelt dit zich in de 19^{de} eeuwse gordel.

Vervolgens zoomen we in op de leeftijdsstructuur van de Brugse poort, dit in vergelijking met de leeftijdspiramide van de stad Gent.

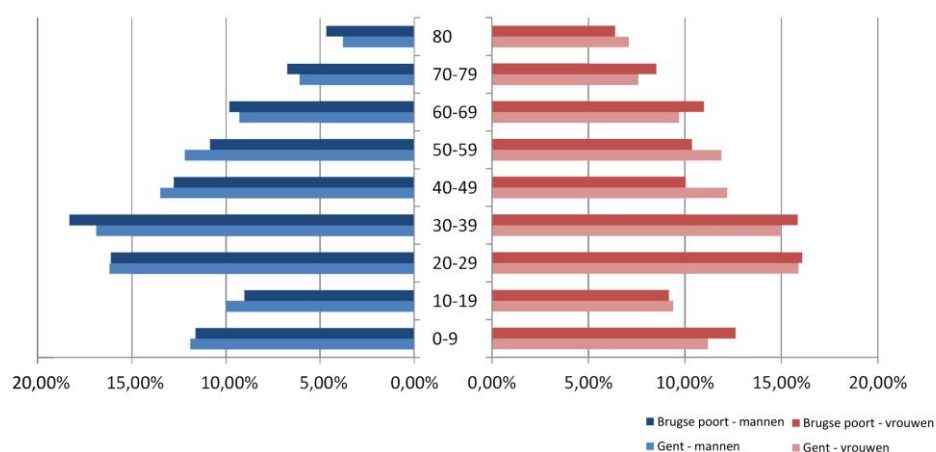


Fig. 4: Leeftijdspiramide

Wanneer we deze leeftijdspiramide bekijken dan zien we een grootte groep 20-40 jarigen en een brede top. Maar belangrijker hierbij zijn de verschillen tussen Gent en de Brugse poort. Ten eerste

zien we minder kinderen dan in Gent, een overrepresentatie van 30-39 jarigen en van de 60 plussers en een duidelijk onderrepresentatie van 40-59 jarigen. De rijkere, werkende middenklasse ontbreekt hier waarschijnlijk.

In 2013 is zo'n 19.7% van de Gentse bevolking van etnisch culturele minderheden. Deze zijn ruimtelijke geconcentreerd in de 19^{de} eeuwse gordel, de Brugse poort is hierbij dan ook geen uitzondering met een gemiddeld van 39.4%. Wanneer we inzoomen dan zien we dat de sectoren Rooigem en Groendreef nog beduidend hoger scoren dan de sectoren Groenevallei en Drongensesteenweg.

Maar hoe kunnen we de samenstelling van deze groep etnisch culturele minderheden beschrijven? De origine van deze 39.4% van de inwoners van de Brugse poort ziet er als volgt uit. De belangrijkste groepen oude nieuwe Gentenaars, mensen van Turkse en Marokkaanse origine gevolgd door de nieuwe nieuwe Gentenaars, mensen van Bulgaarse of Slovaakse origine.

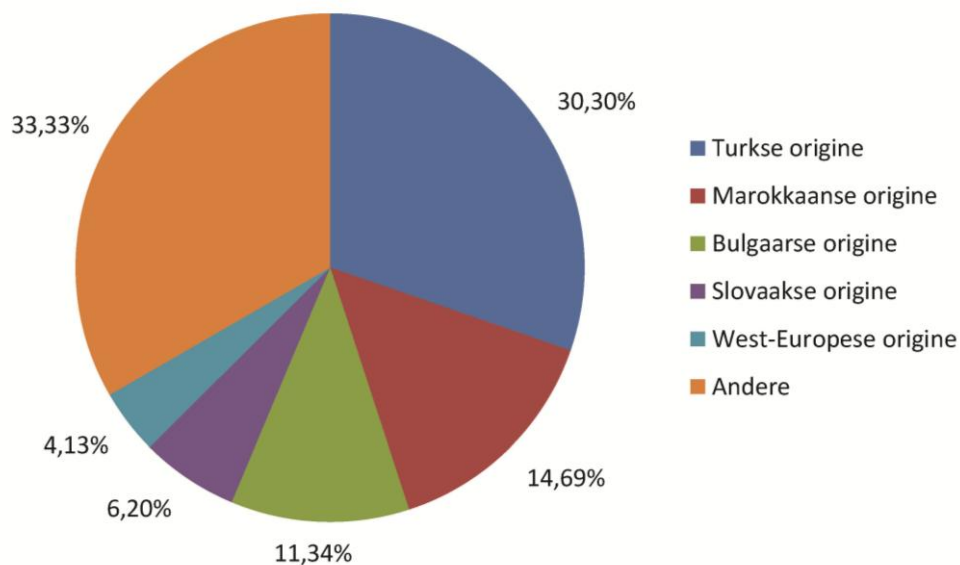


Fig. 5: Etnische origine

8.3. Steekproefmatrix

	Ronde	Datum	Dag van de week	Weer	Tijdstip	Site	Focus	Diverse
dag 01	1	5/03/2014	Woensdag	Zonnige winterdag, 10°C	16.30 - 17.00	1-3	Beschrijvende analyse	Krokusvakantie
dag 02	1	15/09/2014	Maandag	Zonnige dag, 20°C, weinig tot geen wind	10.30 - 14.45	2	Beschrijvende observaties: visueel, ruimte en het gevoel van openbaarheid	Schetsplannen 15/09-1
dag 03	1	16/09/2014	Dinsdag	Zonnige dag, 20°C, weinig tot geen wind Zonnige dag, 20°C, weinig tot geen wind	12.20 - 13.25 13.25 - 14.40	3 1	Beschrijvende observaties: visueel, ruimte en het gevoel van openbaarheid Beschrijvende observaties: visueel, ruimte en het gevoel van openbaarheid	Schetsplannen 16/09-1 Schetsplannen 16/09-2
dag 04	1	17/09/2014	Woensdag	Zonnige dag, 23°C, weinig wind Zonnige dag, 23°C, weinig wind Zonnige dag, 23°C, weinig wind	11.20 - 13.00 13.00 - 14.30 14.30 - 15.55	2 1 3	Beschrijvende observaties: visueel, relatie tussen plaats, activiteit en actor Beschrijvende observaties: visueel, relatie tussen plaats, activiteit en actor Beschrijvende observaties: visueel, relatie tussen plaats, activiteit en actor	Schetsplannen 17/09-2 Schetsplannen 17/09-1 Schetsplannen 17/09-3
dag 05	1	18/09/2014	Donderdag	Zonnige dag, 15°C, weinig wind Zonnige dag, 15°C, weinig wind Zonnige dag, 15°C, weinig wind	08.00 - 08.50 08.50 - 09.30 18.30 - 19.27	2 3 1	Beschrijvende observaties: visueel, relatie tussen plaats, activiteit en actor Beschrijvende observaties: visueel, relatie tussen plaats, activiteit en actor Beschrijvende observaties: visueel, relatie tussen plaats, activiteit en actor	Schetsplannen 18/09-2 Schetsplannen 18/09-3
dag 06	1	19/09/2014	Vrijdag	Zonnige dag, 20°C, wat wind Zonnige dag, 20°C, wat wind	14.30 - 16.30 18.00 - 19.30	1 2	Beschrijvende observaties: visueel, ruimte en het gevoel van openbaarheid Beschrijvende observaties: visueel, relatie tussen plaats, activiteit en actor	Schetsplannen 19/09-1
dag 07	1	20/09/2014	Zaterdag	Misting, 17°C	10.00 - 11.00	3	Beschrijvende observaties: visueel, relatie tussen plaats, activiteit en actor	/
dag 08	1	22/09/2014	Maandag	Bewolkt, 17°C Bewolkt, 17°C	12.30 - 13.35 13.35 - 17.00	1 2	Beschrijvende observaties: gevoel Beschrijvende observaties: visueel, relatie tussen plaats, activiteit en actor	/ /
dag 09	1	23/09/2014	Dinsdag	Licht zonnig, 17°C Licht zonnig, 17°C Zonnig, 18°C	10.15 - 11.20 11.20 - 11.40 17.30 - 19.00	3 2 1	Beschrijvende observaties: visueel, actor en de relatie tot het doel van zijn verblijf Beschrijvende observaties: visueel, actor en de relatie tot het doel van zijn verblijf Beschrijvende observaties: visueel, actor en de relatie tot het doel van zijn verblijf	/ / /
dag 10	1	25/09/2014	Donderdag	Licht zonnig, 17°C Licht zonnig, 17°C	14.00 - 15.25 15.25 - 16.30	3 1	Beschrijvende observaties: gevoel Beschrijvende observaties: gevoel	/ /
dag 11	1	27/09/2014	Zaterdag	Bewolkt, 18-20°C Bewolkt, 18-20°C Bewolkt, 18-20°C	15.00 - 17.00 17.00 - 17.50 17.50 - 19.00	2 3 1	Beschrijvende observaties: timing, plaats actie tijd Beschrijvende observaties: timing, plaats actie tijd Beschrijvende observaties: timing, plaats actie tijd	/ / /
dag 12	1	28/09/2014	Zondag	Bewolkt, 16°C Bewolkt, 16°C	12.15 - 13.35 16.00 - 17.15	2 1	Beschrijvende observaties: timing, plaats actie actor Beschrijvende observaties: timing, plaats actie actor	/ /
dag 13	1	30/09/2014	Dinsdag	Zonning, 18°C	14.00 - 16.55	3	Beschrijvende observaties: timing, plaats actie actor	/
dag 14	1	3/10/2014	Vrijdag	Zonnig, 20°C Zonnig, 20°C Zonnig, 20°C	14.00 - 15.30 15.30 - 17.30 17.30 - 18.30	2 3 1	Beschrijvende observaties: timing, plaats actie actor Beschrijvende observaties: timing, plaats actie tijd Beschrijvende observaties: timing, plaats actie tijd	/ / /
dag 15	1	18/10/2014	Zaterdag	Zonnig, 20°C Zonnig, 20°C	14.45 - 16.45 15.45 - 16.45	3 2	Gefocuste observaties: visueel, aanleiding Gefocuste observaties: visueel, aanleiding	/ /
dag 16	2	22/03/2015	Zondag	Bewolkt dag, 7°C, weinig tot geen wind Bewolkt dag, 7°C, weinig tot geen wind Bewolkt dag, 7°C, weinig tot geen wind	11.30 - 12.30 13.50 - 15.00 15.00 - 15.30	1-3 2 1-3	Gefocuste observaties: tijdsfocus Gefocuste observaties: visueel, plaats, acties en actor. Gefocuste observaties: tijdsfocus	/ / /
dag 17	2	23/03/2015	Maandag	Zonnig, 2°C, weinig tot geen wind Zonnig, 6°C, weinig tot geen wind Zonnig, 6°C, weinig tot geen wind	08.00 - 08.45 10.30 - 11.15 16.30 - 17.00	1-3 3 1-3	Gefocuste observaties: tijdsfocus Gefocuste observaties: visueel, actor actie Gefocuste observaties: tijdsfocus	/ / /
dag 18	2	24/03/2015	Dinsdag	Zonnig, 4°C, weinig tot geen wind Bewolkt, 6°C, matige wind	08.00 - 08.45 12.00 - 12.45	1-3 1	Gefocuste observaties: tijdsfocus Gefocuste observaties: visueel, actor activiteit	/ /
dag 19	2	27/03/2015	Vrijdag	Zonnig, 8°C, matige wind Zonnig, 8°C, matige wind Zonnig, 10°C, matige wind	12.30 - 14.00 14.00 - 14.30 15.30 - 17.15	1 3 2	Gefocuste observaties: visueel, actor Gefocuste observaties: visueel, actor Gefocuste observaties: visueel, actor	/ / /
dag 20	3	1/04/2015	Woensdag	Zonnig dag, 8°C, veel wind Zonnig dag, 8°C, veel wind Zonnig dag, 8°C, veel wind	13.00 - 13.30 13.30 - 14.00 14.00 - 15.00	3 1 2	Gefocuste observaties: visueel, plaats, acties en actor Gefocuste observaties: visueel, plaats, acties en actor Gefocuste observaties: visueel, plaats, acties en actor	Buitenspeeldag Buitenspeeldag Buitenspeeldag
dag 21	3	6/04/2015	Maandag	Bewolkte dag, 9°C, bijna geen wind	16.00 - 16.35	1	Selectieve observaties: aanleiding - type interactie - groep	Paasmaandag

Ronde	Datum	Dag van de week	Weer	Tijdstip	Site	Focus	Diverse
dag 22	3	7/04/2015 Dinsdag	Zonnig dag, 12°C, wat wind	12.30 - 13.45	3	Selectieve observaties: aanleiding - type interactie - groep	Paasvakantie
			Zonnig dag, 12°C, wat wind	13.45 - 14.45	2	Selectieve observaties: aanleiding - type interactie - groep	Paasvakantie
			Zonnig dag, 12°C, wat wind	14.45 - 15.30	1	Selectieve observaties: aanleiding - type interactie - groep	Paasvakantie
			Zonnig dag, 12°C, wat wind	17.00 - 18.00	1	Selectieve observaties: aanleiding - type interactie - groep	Paasvakantie
dag 23	3	8/04/2015 Woensdag	Zonnig dag, 8°C, wat wind	08.00 - 09.30	1-3	Selectieve observaties: aanleiding - type interactie - groep	Paasvakantie
			Zonnig dag, 8°C, wat wind	15.45 - 16.55	1	Selectieve observaties: aanleiding - type interactie - groep	Paasvakantie
			Zonnig dag, 8°C, wat wind	17.00 - 18.15	2	Selectieve observaties: aanleiding - type interactie - groep	Paasvakantie
			Zonnig dag, 8°C, wat wind	19.30 - 20.20	2	Selectieve observaties: aanleiding - type interactie - groep	Paasvakantie
dag 24	3	9/04/2015 Donderdag	Zonnig dag, 15°C, wat wind	10.00 - 11.50	1	Selectieve observaties: aanleiding – Inter-etnische interactie	Paasvakantie
			Zonnig dag, 15°C, wat wind	11.50 - 14.15	2	Selectieve observaties: aanleiding – Inter-etnische interactie	Paasvakantie
			Zonnig dag, 15°C, wat wind	15.15 - 16.15	3	Selectieve observaties: aanleiding – Inter-etnische interactie	Paasvakantie
			Zonnig dag, 15°C, wat wind	18.45 - 19.20	3	Selectieve observaties: aanleiding – type interactie - groep	Paasvakantie
dag 25	3	10/04/2015 Vrijdag	Zonnig dag, 15°C, wat wind	09.50 - 10.45	3	Selectieve observaties: manier van interactie	Paasvakantie
			Zonnig dag, 15°C, wat wind	12.25 - 13.00	3	Selectieve observaties: manier van interactie	Paasvakantie
			Zonnig dag, 15°C, wat wind	13.00 - 13.30	1	Selectieve observaties: manier van interactie	Paasvakantie

8.4. Codeboom

Gebruikers

Interactie

- Etniciteit
 - Inter
 - Intra
- Start interactie
 - Activiteit als trigger
 - Begrip
 - Bekenden
 - Ergernis
 - Hond
 - Kinderen
 - Passeren
 - Veiligheid
 - Verwondering
 - Werk
- Type interactie
 - Begroeten
 - Zwaaien
 - Glimlachen
 - Conversatie
 - Oogcontact
 - Ruzie
 - Spelen
 - Vermijden
- Uitkomst interactie
 - Angst
 - Appreciatie
 - Bedenkelijk
 - Frustratie
 - Hulp

Ruimtelijke configuratie:

- Activiteiten
 - Feestje
 - Hond
 - Lunchen
 - Privatiseren publieke ruimte
 - School
 - Spelende kinderen
 - Sporten
 - Tijdstip
- Ontwerp
 - Functie
 - Grenzen
 - Schaal
 - Snelheid
 - Verblijfskarakter
 - Zitmogelijkheden
- Openbaarheid
 - Beplanting
 - Functie
 - Weer
 - Materialisatie
 - Openheid
 - Sfeer
 - Sociale controle
 - Overzicht
 - Politie
 - Toegangen

8.5. Codeboek

Ronde: 1 tot 3

Obs_dag: dag volgens nummering Nvivo

Site:

- 1: Pierkespark
- 2: Acaciapark
- 3: Fonteineplein

Type:

- 0: andere
- 1: oogcontact
- 2: begroeten
- 3: gesprek
- 4: vermijden

Aanleiding:

- 0: andere
- 1: bekenden
- 2: ergernis
- 3: honden
- 4: kinderen
- 5: veiligheid

Uitkomst:

- 1: angst
- 2: appreciatie
- 3: frustratie
- 4: hulp

Duur: uitgedrukt in minuten

Gesprek_D

- 0: kort
- 1: lang (>3) De drie minuten grens werd gekozen omwille van de aard van de interactie.

Etniciteit

- 1: intra
- 2: inter

Inter

- 1: autochtoon
- 2: oud migranten
- 3: nieuw migranten
- 4: 1-2
- 5: 1-3
- 6: 2-3
- 7: 1-2-3